

Politikai
röpiratok.

100.



100

782

Szózat

a

magyar biztosító társulat

érdekében.

I r t a

Fényes Elek.

5.

Bécs, 1859.

Saját gyártmányú papírra nyomatta Sommer Lipót.

1883

Magyar Pártok Társaság

Magyar Pártok Társaság

DE BALLAGI GÉZA.

Buda, 1883.

Magyar Pártok Társaságának Kiadása.



E l ő s z ó.

Márczius hó második felében egy röpirat jelent meg magyar nyelven és névtelenül ily czím alatt:

„A magyar biztosító társulat jövője.“

Ebben néhány visszaélés soroltatik elő, melyet a társulat igazgatósága követett volna el; de különösen Lévai Henrik vezénylő igazgató támadtatik meg, mint fő kufteje a tapasztalt rendtelenségeknek.

E röpirat szerzőjéül Lévai Henrik engem kiáltott ki, s meggyőződését az irodában nyíltan kimondván, az alaptalan vélemény az egész városban, sőt az országban is elterjedt. Lévai meggyőződését természetesnek találom, mert a társulatnál eleitől kezdve f. é. jan. 13ik napjáig hivataloskodtam, s ő visszaemlékezvén ez idő alatt ellenem szőtt alattomos és kifogyhatatlan ármányaira, saját lélekismerete helyesnek találá, ha ellene ily módon lépek fel. Ezenkívül, mint mondá, a kérdéses röpiratban oly tények említettnek, melyeket csak én tudhattam.

Azonban a röpirat névtelenül jelent meg és e körül-

mény Lévaiba bátorságot öntött, mi különben nem szokása, s ellenem sorompóba lépett; nemugyan nyiltan, mert ez még kevesbbé szokása, hanem amugy alattomban, s mivel ő maga magyarul egy levelet sem tud becsületesen írni, egy hozzá bejáró expectanst szólita fel: hogy a „Pesti Napló“ban az „Oesterreichische Zeitung“ szerint Lévainak „Moniteur“jében írna egy oly forma hamiska cikket, melyben hosszason ki legyen fejtve a kétség, hogy ily röpiratot Fényes nem irhatott, de azért a sorok közt a közöznég még is azt olvashassa, hogy bizony kérdéses röpiratot csakugyan Fényes írta. És hogy a cikkecskének egy kis mártása is legyen, Lévai, a felhordott visszaélések nagyobb részének megezáfolását igen bölcsen abba hagyván egy pár tényre hamis és elferdített adatokat szolgáltatott, s így felezifrázva a kis hamist a „Pesti Napló“ hasábjain szélnek eresztette.

E cikk elolvasása után, én, ki a kérdéses röpiratot valóban nem írtam (a minhogysz szerzője Rózsaági Antal ur magát azóta meg is nevezte); én, ki sem Lévai, sem az igazgatóság ellen írni soha nem is akartam, elhatározám magam: hogy már most irok. Irok pedig, mert a „Pesti Napló“ cikke oly színben állit a közönség elibe, mintha én nem mernék nyilt homlokkal fellépni, hanem csakugy alattomoson osztogatom a döféseket. Ez nem jellemem. — De irok azért is, mert egy igen veszedelmes elvet látok felállítatni a kérdéses cikkben,

mely abban áll, hogy mind rossz hazafi az, a ki egy hazai intézet kormányát erős kritika alá veszi.

Boldog Isten! Hát ki a jobb hazafi, az-e, ki az észrevett hibákat elhallgatja, vagy éppen legyezgetni törekszik, s ez által az intézet megbukását sietteti; vagy az, ki férfias nyíltsággal fellép, a hibákat kijelöli, s dörgőszavakkal megmutatja a sáfárkodót, mint Cicero megmutatta hajdan Catilinát?

Hát nevezzen nekem a cikkiró egyetlenegy magyar intézetet, mely azért bukott volna meg, mert azt mások sajtó útján megtámadták? Valljon a magyar kereskedelmi társaság és más hazai intézetek nem éppen azért buktak-e meg, mivel a kormányzat örökösen magasztaltatott, s a kezelést az aggodalmas titkolódzás leplezetlen homályba borítá? Bizony ezen intézeteknek nem ártott volna idejében az erős kritika. Mi a parlamentaris kormányokra áll, az áll a közintézetekre is, tudniillik ha oppositio nem volna, pénzen is megkellene azt vásárolni. Ugyan mit is árthatna egy a kormányzat ellen intézett megtámadás az intézeteknek? Vagy alaptalan a megtámadás, vagy alapos. Első esetben az intézet szilárdul megmarad mint volt, s a méltatlanul megtámadt kormányzat fejét még nagyobb dicsőség övedzi; ellenben a második esetben alkalom alatik a betegség megorvoslására, s ha már ez halálos nyavalyává nem fajult, a segítség még lehetségessé tétetik.

Már annak tudása, hogy minden lépésünket Argus szemek kísérik, éberségre, óvakodásra kényszerít, pedig ez mindenütt jó, de közintézeteknél elkerülhetlen szükséges, hol a közös vagyon közösen kezeltetvén, szigorú ellenőrködés nélkül e példabeszéd: „Közös lónak turós a háta“ könnyen teljesedésbe mehet. Különösen részvénytársaságok csak a legszigorubb ellenőrködés mellett maradhatnak fel. És ez lehet oka azon tréfának mit minap a „National-Zeitung“ porosz lapban olvastam, hol egy atya véghagyományában megparancsolá fiának, hogy részvénytársaságokba soha részt ne vegyen, kivéve, ha igazgatónak választják.

Közintézeteknél tehát, ha hibát vettünk észre, hallgatni, vagy a hibát épen legyezgetni vétek. De megbocsátható. A hallgatás magára az emberre nézve sokkal kényelmesebb és hasznosabb. Ha az ember valamely intézet vezetésében hibát vesz észre, hunyja be szemeit, vagy azokat kegyesen ég fele meresztve, s kezeit dörzsölgetve, hallgasson. Így a kecske is jól lakik, a káposzta is megmarad, mi nem megvetendő profit. Ellenben a felszólalás nagyon esiklandós portéka. Ez sok ellenséget szerez az embernek. A sok alattomos és nyilvános pízok, gyanúsítás, rágalom záporoként ömlik a vakmerőre. Hiszen ez igaz mondatot: „Szólj igazat, betörök a fejed“ nem most találták fel először. Már Üdvezi-

tönket is, mivel az örök igazságot hirdetni merete, keresztfán feszíték meg a zsidók.

Tudtam én a felszólalás kellemetlen következéseit, valamint mások szintén tudják. És még is vannak azok közt, kik most bölesen hallgatnak, számos farizeusok, kik hibáztatják bennem, hogy előbb mig még hivatalnoka voltam a társaságnak, fel nem szólaltam. Hát nekem, mint egyszerű tisztviselőnek volt kötelességem felszólalni? Hát mire való az igazgatóság, a választmány, az elnök? Hiszen ha én egyszerű tisztviselő létemre felszólalok principalisom, a vezénylő igazgató ellen, még azt se várták volna meg, hogy hivatalomról magam lemondjak, hanem előbb felmentenek attól.

Ily körülmények közt az élethbiztosítási tervezetet és táblázatokat a társulat számára kidolgozván, e fáradságomért mintegy hála fejében Lévai vezénylő igazgatótól a legnagyobb méltánytalansággal jutalmaztattam, megérett bennem a régi szándék, s hivatalomról leköszönék.

De már ekkor nem hallgattam, hanem Lónyay Menyhért társulati elnök urnak egész általánosságban bejelentettem, miszerint hivataloskodásom ideje alatt sok visszaélést tapasztaltam, tehát: „Caveant Consules stb.“ Azonban a személyeket lehetőségig kimélni kívánván, lapokban még Lévai ellen sem akartam írni, ki pedig minden bajnak kutfeje. Azt gondolám, hogy az elnök és a választmány majd segitenek a dolgon. Csalatkoztam.

Harmadfél hónapi várakozás után semmi sem történt, vagy nem jól mondám, igen is sok történt. Lévainak, ki már most egyedül maradt a téren, előbb sikerült az igazgatóság többi tagjait magának fedezetül megnyerni. És miután e miatt az egész igazgatóságtól is kénytelenek valánk számot kérni, ismét a választmány vette szárnyai alá az igazgatóságot. Csak nagy fába vágja a fejszét, ki bátorkodik valamely intézet kormányzatának eljárását gánésolni! Saját esetem példa gyanánt szolgálhat.

Igy állottak a dolgok, midőn a „Pesti Napló“ban a fentebb érintett gyanusító czikk ellenem megjelent. Válaszul egy nyilatkozatot küldék be a „Pesti Napló“-nak, melyben kijelentém, hogy a névtelen röpiratot én nem irtam, mert ha én írom, ötször többet mondhattam volna, mint a mi ott mondatott. De már most irok, és tényekkel szolgállok, hogy Lévai Henrik hogyan vezényli a magyar biztosító társaság ügyeit. Azonban még most sem akarván nagy lármát csapni, nyilatkozatomat csupán a „Pesti napló“-nak küldém meg, mely ezuttal elég lovagias volt azt közleni, miért köszönetemet nyilvánítom.

Nyilatkozatom megtette a maga hatását. Sokan, kik ismernek, tudják, hogy becsületedemet jobban szeretem, mintsem alaptalan állításokkal lépnék fel. Aztis tudták, hogy a társulatot sokáig szolgálván, nem fogom ujjaimból szopni, a mit mondandok. E körülmény kissé

lehangoló azok örömét, kik először azt gondolák, hogy én nem merek nyilvánosan fellépni. Már most kevés sikerrel léphete fel ellenem a „PestiNapló“ cikkírója, mert először nem nevezé meg magát, s így még csak névvel sem kezeskedheték az általa mondottakért, másodszer a társulat ügyeinek vezetéséről egy kukkot sem tudván, nyomatékosabb harezosra, nagyobb tekintélyre vala szükség.

Találkozott is. A kormányzó választmányának néhányigentisztelt tagjai, Nyilatkozat bocsátának közre, melyben kijelentik, hogy Fényes Elek a névtelen röpiratban foglalt állításokat fokozatos mértékben igazaknak mondá, holott azok alapnélküliek és pusztá gyanusítások; s ez állításuk támogatására épen ellenkezőleg bizonyítják, hogy az igazgatóság nagyon jól vezeti a társaság ügyeit, mi kitetszik onnan, hogy a választmány saját méltánylatát és dicséretét az igazgatóság irányában már jegyzőkönyvileg is több ízben kimondá, s mind ezeknek nagyobb hitelességére a részvényeseknek a lefolyt év üzletéről kedvező eredményt ígérnek.

E nyilatkozat, választmányi ülésből Lónyay Menyhért, Ürményi József, Zsivora György, Wodianer Albert, Fluck Ede, Fuchs Rudolf urak által aláírva nemcsak a „Pesti Napló“ban hanem a „Magyar Sajtó“ban is megjelent, sőt nem tudom kicsoda német nyelvre is lefordította, s az igen elterjedt s méltán nagy hitelben álló „Pester Lloyd“ hírlapnak szintén meg-

küldé, hogy a harez a magyar journalisticai térről a német hirlapi térre is áthurezoltassék, és engem mind a magyar, mind a német olvasó közönség előtt mint gyanúsító mutathasson be. Lön örömjaj ellenségeim táborában. Már azt gondolák, hogy ily tekintélyes férfiak által földig sujtva, nem marad egyéb hátra, mint térden esuszva kegyelemért könyörögni.

Én pedig ez idő közben a nyilatkozatot újra meg újra elolvastam; nem tudtam hinni saját szemeimnek; nem tudtam, ébren vagyok-e vagy csak álmomban látom a rémséges okmányt. Végre magamhoz jöttem, s meggyőződtem, hogy a fenidézett sorok csakugyan élő betűkkel vagynak megírva, s a fentisztelt férfiak által aláírva.

Hogy sokáig nem jöhettem magamhoz, azon senki ne csudálkozzék; volt reá okom. Először is megütköztem a nyilatkozat külső alakján, mely egészen szokatlan; másodszor annak tartalmán, mely alapnélküli; harmadszor megleptek az aláírt nevek, mert azok iránt tisztelettel viseltetem. Lássuk egyenként és sorban.

A külső alakot illetőleg sokáig tünődtem, tépelődtem, de sehogysem tudtam meghatározni; valljon választmányi végzés legyen-e, vagy privát nyilatkozat. Mindegyikre volt argumentumom, bármily ellentétesnek látszassék is a kettő. Választmányi végzésnek kell lenni mondám magamban, mert oda van írva, hogy: „Kelt

a választmányi ülésből“; de még sem lehet választmányi végzés, hanem csak privát nyilatkozat, mert az alapszabályok 30-ik §-a szerint a választmányi végzést az elnöknek, egy választmányi tagnak, és egy igazgatónak kell aláírni, ezt pedig az elnökön kívül 5 választmányi tag irta alá. Ugyan mi lehet hát ezen okmány? Ha csakugyan választmányi végzés, miért nem volt elegendő a szabályszerű aláírás? Talán egy pusztá végzés nem volt elegendő, hanem ellenem neveket, tekintélyes neveket akartak fellállítani? Ha ez lehetett ezélja e szokatlan végzésnek, vannak a választmánynak még más országosan tisztelt tagjai, minők: G. Károlyi György, Karácsonyi László, Somsich Pál, Török István; hátezek miért nem irták alá a kérdéses nyilatkozatot? Talán nem voltak jelen az ülésben, vagy nem akarták aláírni? Ha valami positiv végzésről vagy intézkedésről van szó, akkor természetesnek találom, hogy a többség határozzon, de midőn egyéni vélemény mondatik ki, midőn 6 tag azt mondja, hogy alaptalan az, mit Fényes mondott, bizony a minoritást végzésileg nem kötelezheti, hogy az is elhiggyje azt.

Nézzük most a nyilatkozat tartalmát. Bizony, akár-hogy hányom, vetem, forgatom ezt, sehogysem állja ki a kritikát. Alaptalan állításért vádol be engem, s maga torkig uszik e hibában. Mit mondtam én nyilatkozatomban? Azt mondám, hogy a névtelen röpiratot én

nem irtam, mert ha én írom, ötször többet mondhattam volna; hanem már most én fogok írni, és tényeket elősorolni. Erre a választmány így válaszol: „A röpiratban foglalt, s az igazgatóság ellen intézett állításokat Fényes Elek fokozatos mértékben (azaz ötszörösön) igazaknak vallván, mi kijelentjük, hogy ezek alapnélküliek, s puszta gyanusítgatások.“ E válaszban mind a röpiratban mondottak, mind az általam még csak ezután elősorolandó tények alapnélkülieknek bélyegeztetnek, holott én még nem is nyilatkoztam, hogy melyek azok a pontok, melyeket a röpiratban én is igazaknak vallok, s melyeknél én még ötször többet tudnék mondani. Hogy ítélhetik el előre a választmányi tag urak azt, mit még ki sem mondtam, mit csak jövődőben vagyok kimondandó. Ily jósló tehetséggel semmiféle választmány nem bírhat a világon. Vagy választmányi tag urak talán csak a röpiratban foglaltakat keresztelték kivétel nélkül alapnélkülieknek. Lehet, mert kivételt csakugyan nem tettek, s így úgy kell értenem, hogy a mi csak ott mondatott, a mind alapnélküli állítás. Már engedelmet kérek, de biz ez nagyon alaptalan nyilatkozat. Vannak biz a kérdéses röpiratban több pontok, melyeknek alaposságát, nem hiszem, hogy az aláírt választmányi tag urak másodsor is kétségbe mernék venni, vagy épen tagadni. Avagy alaptalan dolog az, hogy a tarifát az igazgatóság feljebb emelte, épen akkor, midőn a kö-

zönség azt várta, hogy a biztosítási díjak lejjebb fognak szállíttatni? Alaptalan az, hogy az igazgatóság ezt a választmány hire tudta nélkül tette, s hogy maga az elnök is csak Nyiregyházán hallotta meg először másoktól? Alaptalan az, hogy az igazgatóság az alapszabályokban azért akart változtatást tenni, hogy több igazgató választassék, mert mind eddig a kiadások, különösen a főügynökségek által beküldött kár-liquidációk vizsgálatlanul maradtak? Alaptalan az, hogy Lévai vezénylő igazgató igen sok fontos, s pénz tekintetében is kényes kérdést az igazgatósági ülésnek elő nem terjesztett? Alaptalan az, hogy a viszonbiztosításoknál sokkal többet vesz a társaság mint nyer más társulatoktól vissza? Alaptalan az, hogy Lévai közgyűlések alkalmával a távollevő részvényesek meghatalmazásait pártosai közt osztotta szét? Stb. stb. stb. stb. Legyen ennyi elég annak megmutatására, hogy bizony nem mind alap nélküli dolog az, mi a kérdéses röpiratban iratott. Ugy is későbbben vissza fogunk ezekre térni, a midőn szerencsénk lesz ezeket más rendtelenségek egész seregével az olvasó közönségnek bemutatni.

Azt mondják továbbá a nyilatkozó választmányi tag urak a „Nyilatkozatban“, hogy ők ellenkezőleg állíthatják, hogy az igazgatóság a társulat ügyeit mind nemzeti szempontból, mind kezelési tekintetben a lehetőségig jól vezeti. Ugyan ugy-e? Hogy állíthatták ezt

ily pozitívítással. Bátor vagyok kérdezni a tisztelt választmányt, hogy egyetlen egyszer is megvizsgálta-e a társulat könyveit, a levelezéseket, a jegyzőkönyveket, hogy az igazgatóság mellett ily pozitív bizonyítványt tessen. Egyetlen egyszer sem. A választmány alapszabályilag nem is avatkozhatik a kezelésbe, ezt kirekesztőleg az igazgatóság intézi, s a választmány az egész kezelésről csak annyiban van értesítve, mennyit az igazgatóság havi jelentéséből egy olvasásra hall. Ugy de azt már minden ember elgondolhatja, hogy az igazgatóság maga magáról rossz jelentést csak nem ad be a választmánynak!

Igaz, hogy a társulat buzgó elnöke Lónyay Menyhért ur hivataloskodásom ideje alatt mindenképen törekedett az ügy meneteléről magának folytonos tudomást szerezni, de igyekezete megtört az alapszabályokon, s még inkább megtört Lévai vezénylő igazgatónak önkényes eljárásán. Ugyanis alapszabályilag az igazgatósági ülésekben nem ő, hanem az alelnök elnököl, s az elnök elnöklését egy pár igazgató jogi szempontból helyesnek sem tartja. Nem volt tehát egyéb hátra, mint-hogy meghagyá a vezénylő igazgatónak, hogy neki az igazgatóság jegyzőkönyvei hiteles párban megküldessenek. Meg is küldettek. De mit használ ez akkor, midőn a vezénylő igazgató csak azon tárgyakat terjeszti elő az igazgatósági ülésnek, melyek neki tetszenek, s néha

a legfontosabb tárgyakat is vagy maga intézi el, vagy legfeljebb a napos igazgatóval közli. Lám a tariffa, az egész biztosítási ügynek alapja, felemeltetett, osztályoztatott, a nélkül, hogy az igazgatósági ülésben elő került volna.

Ha tehát maga az elnök keveset tud a kezelés mivoltáról, a válaszmány pedig ennél is kevesebbet, ugyan hogy állíthatá, hogy minden rendiben van? Nem látok sehol támaszpontot. De még is igen. Czáfolatul azt hozzák fel ellenem, hogy mindennek jó lábon kell állani: mert a válaszmány már jegyzőkönyvileg több ízben méltányolta az igazgatóság s a vezénylő igazgató eljárását, s megdicsérte őket. Szép dolog magában véve, csak hogy jelen esetben nem az a kérdés, hogy megdicsérte-e az igazgatóságot, hanem az, hogy megérdemlette-e az igazgatóság a dicséretet? volt-e valami alap a dicséretre? megvizsgálta-e a válaszmány előbb az üzleti könyveket? Megdicsérni valakit, ez elvontan véve igen ártatlan és kedves cselekvény, mert annak, kit dicsérnek, jól esik; annak pedig ki dicsér, a dicséret pénzébe nem kerül. Nincs tehát semmi kifogásom ez olesó és mégis kedves mulatság ellen. Hiszen már az 1848 előtti időkben a közgyűléseken megszoktuk egymást kölcsönösen feldicsérni; s jelenleg is a közintézetek üléseiben napirenden van e kegyeletes szokás. És ha a levéltárakban penészedő jegyzőkönyveket valami-

kor unokáink átforgatják, el fognak bámulni, hogy mennyi jeles hazafi, mily sok magasztos jellemű férfi, mennyi buzgó előljáró, mily sok rendkívüli talentum élt korunkban. Sőt még magam se tettem volna e tekintetben kivételt, ha a magyar biztosító társulat igazgatósága, a részemre előjegyzett s már utalványozott tiz fél részvény vételét hivatalom letétele után tőlem meg nem tagadja, mint részvényes a jövő közgyűlésen Lévai Henrik vezénylő igazgató felett gyönyörű dicsérő beszédet tartok, s őt egekig felmagasztaltam volna; mert megérdemlené. (?)

Csakhogy a dicsérgetés közepett ne felejtkezzünk meg a szegény hazai intézetről is. Igyekezzünk rajta, hogy az illetők a halmozott dicséreteket meg is érdekeljék. Ne engedjük, hogy az első magyar biztosító társulat más megbukott hazai intézetek példájára tömjénfüstben fuljon meg.

De a jegyzőkönyvi dicséreten kívül, a választmány nyilatkozata még egy erősséget hoz fel az igazgatóság mellett, azt tudniillik, hogy a mult év üzletének kedvező eredménye is eléggé bizonyoságot tesz, hogy mily helyesen kezeli az igazgatóság a társaság ügyeit.

Erre szabad legyen megjegyeznem, hogy kedvező lesz-e az üzlet eredménye vagy nem, ezt a választmány annál kevesebbé tudhatta, mivel ezt maga a vezénylő igazgató se tudta, ki ezt a választmánynak propter Cap-

tandam benevolentiam előre megsugta. A 3-ik fejezetben bővebben elemezzük e pontot.

Végre fentebb azt mondtam, hogy a választmány Nyilatkozata különösen meglepett azon férfiak neveinek aláírása által, kiket csak tisztelni tanultam. És mivel ezek közt ketten tiszteletemen kívül hálámat is birják, a kegyelet nem engedi, hogy sérelmemet, melynél fogva az ország színe előtt gyanusítónak mutattak be, visszatöröljam, s a Nyilatkozat káros következéseit a társulatra bővebben fejtegessem; e helyett fájdalمامat keblembe zárva — hallgatok.

Most már átmehetek a dologra, és szavamot beváltva, előadom a magyar biztosító társulat igazgatóságának eddigi működését, hogy lássa a közönség, miszerint sok orvosolni való van még itt. De mielőtt ezt tennem, még egy pár szavam lesz Lévai Henrik vezénylő igazgatóhoz.

Én ön ellen, mint Lévai Henrik, nyilvánosan sajtó utján soha nem léptem volna fel, mert hiszen verebet nem szokás ágyúval lövődözni. De ön egy hazai intézet vezénylője egyszersmind, s mint ilyen az egész üzlet fonalait kezében tartván, csaknem mindenért egyedül ön felelős. Ha tehát bátorkodott az intézet vezetését elvállalni, köteles a felelőség egész súlyát is hordozni. Nyilvánosan kérünk Öntől számot, mert a részvényesek nagyobb része a közgyűléseken alapszabályilag meg nem

jelenhetvén s nem szavazhatván (csak 5 részvénnyel bírónak van személyes szavazata), ezek csak sajtó útján gyakorolhatják jogukat, hogy önt kérdőre vonják.

Azt se higgye ön, hogy irányában ellenszenvvel azért viseltetem, mert Izrael nemzetségéhez tartozik. Valóban nem. Én magam is ismerek az izráeliták közt tetőtül talpig becsületes férfiakat, kik akármely vallásfelekezetnek diszére válnának; s azért ön származását teljeséggel nem kutattam, ugyhogy azt is, hogy előbb „Löwi“nek és nem „Lévai“nak hívták, csak a névtelen röpiratból tudtam meg először. Csak az a baj, hogy előítéleteit a zsidógyűlölőknek, kik pedig számosan vannak, s kik a szegény zsidóra minden szennyet és piszkot rá akarnának kenni, ön, tetteivel nemhogy megezáfolná, hanem inkább megerősíti, s e tekintetben hitrokonainak több joguk volna önre neheztelni mint nekem.

Önnek aljas rágalmaid és gyanúsításait, melyeket hátam megett azért terjesztget, hogy fellepésem okát gyanúsítsa, s az általam mondandók hitelét lerontsa, tiszta lélekismeretem öntudatában, illő megvevéssel fogadom. Mintha bizony ha igazak volnának is rágalmaid, ebből az következne, hogy ön tehát ártatlan. Hanem ha még egy kis becsület van Önben, felszólítom, hogy ellenem ne titokban, hanem nyilvánosan lépjen fel. Én legalább, mit másoktól megtudhattam, magam

felhozom, s így még e röpiratban felelek Önnek holmi pénzbeli kezelést illető otromba gyanusítására. Így lesz alkalmam előterjeszteni azt, mit eddig szerénységből elhallgattam, hogy lássa mindenki, hogy akkor, midőn én a társulat érdekét pénzbeli áldozattal is előmozdítani törekedtem, minő jutalmat kaptam Öntől, s az Ön által felizgatott igazgatósági alelnöktől.

Felelek továbbá azon gyanusításokra, melyeket ön álnév alatt az „Aradi Hirlap“ nak megküldött. *) Itt az mondatik, hogy e mostani harc ön ellen, csak az Azienda képviselője Reach ur, s a Riunione társulat izgatására történik, kik szeretnék, hogy a magyar biztosító társulat megbukjék. Hát a magyar biztosító társulat virágzása az ön személyével ugyanaz? Tagadom. E szózatnak is épen az a célja, tényekkel megmutatni, hogy ön sokkal több ártalmára van a magyar társulatnak mint hasznára. Igaz, hogy Reach urra nézve a mostani harc a legnagyobb elégtétel, s azért örömmel veheti ezt, mert egy év előtt a trieszti társulatok támadtattak meg ön emberei által, hogy ezek a biztosító közönséggel sok visszaélest követtek el, és ime most kiderül, hogy ön e visszaéléseket sokkal nagyobb mértékben gyakorolja, még pedig esetekkel megmutatva, holott a trieszti társu-

*) Ha a zuglap szerkesztője csak álmában is gyanítja, hogy még valaha a. t. szerző tolla alá kerül, aligha vakmerősége még néhány fokkal felebb nem rug, noha már most is elérte tetőpontját. A kiadó.

latok ellen emelt vádak bebizonyítva soha nem valának. Mi a Riunione társulatot illeti, nem hiszem, hogy e mostani harcban érdekelve volna; csak annyit mondhatok, hogy egy évvel ezelőtt e társulatnak egyik előkelő tisztviselője előttem úgy nyilatkozott, hogy ha valaki csakugyan találkozna, ki a magyar biztosító társulat megbukását óhajtana, annak épen nem kellene Lévai ellen felkelni, csupán mélyen hallgatni, mivel Lévai egy maga képes a társulatot néhány év alatt tökéletesen megbuktatni. A Riunione társulat pedig nagyon jól és közélről ismeri Lévai urat mint volt hű szolgáját.

Az „Aradi hirlap“ cikkírója, az Anker életbiztosító társulatról is mesél valamit, mintha én annak hivatalnoka volnék. Nem vagyok biz én hivatalnoka, s ha volnék sem szégyenelném, mint nem szégyenelhetik Hajnik Pál, Lakatos, Molnár, s más derék magyar férfiak, kik most a trieszti társulatoknál hivataloskodnak. És ha szégyen volna, az Anker társulatnál magyarnak tisztséget vállalni, akkor is a szégyen nem reám, hanem a magyar biztosító társulat igazgatóságára háramlanék vissza, mely erkölesileg kényszerített, hogy én, ki párányi körömhöz képest a hazai érdekek szolgálatában öszültem meg, a magyar biztosító társulat hivatalát a tapasztalt méltánytalanság miatt letegyem, holott az egészen idegen Anker társaság legszebb ajánlatokkal tisztelt meg, melyeket el nem fogadék.

I. S z a k a s z.

A magyar biztosító társaság igazgatósága, magasztos erkölcsi és nemzeti alapját a társaságnak elhagyva, azt közönséges üzleti vállalatná törpíti.

Midőn az „első magyar általános biztosító társaság“ 1857-ik év végén létre jött, igazi lelkesedéssel karolta azt fel a nemzet minden osztálya. Valódi örömmel látta a jó hazafi, mint igyekszik minden hű honpolgár az új egyesület megalakításán, minő buzgósággal törekszik, hogy az intézet a hazai földben ne csak gyökeret verjen, hanem virágozhassék is.

Sok pénzzel a magyar ember soha sem dicsekedhetett, különösen pedig a magyar biztosító társulat alakulása idejében az általános európai pénzválság miatt kereskedőink, de még inkább földbirtokosaink borzasztó pénztelenségben szenvedtek: és mégis a 3000 részvénynek egy harmada, mennyi az alakulásra megkívántaték, rövid idő alatt aláíratott és 20 százalékkal befizettetett; 10 hónap alatt pedig mind a 3000 részvény elkelt. Példátlan eset a magyar vállalatok történetében.

Lelkészek, majdnem valláskülönbség nélkül, egyházi szószékről buzditák hiveiket, hogy vagyonaikat az elemek csapásai ellen biztosítani siessenek; püspökök és főpapok körlevelekkel intek alárendelt lelkészeiket, hogy

a biztosítás jótékonyágát a népnek megmagyarázni törekedjenek: egy főpap, velem, midőn néhány megyében ügynökségek felállításában fáradozék, személyesen házához ment egy jeles ügynöki kijelöltnek, csakhogy nyomatékos szavával segítsen őt bokros foglalkozása daczára is a magyar biztosító társulati ügynökség elvállalására birni; katolikus és protestáns lelkészek több helyen, hol alkalmas ügynököt nem lehet kapni, magok elvállalták az ügynökséget. Hallatlan eset a biztosító társulatok krónikájában.

Ügynökök, kik azelőtt a trieszti biztosító társulatoknál szolgáltak, nem akartak továbbá megmaradni, hanem ha a magyar társulat ügynökségét el nem nyerhették, tökéletesen visszavonultak. S midőn a trieszti társulatok ügynököket csaknem kirekesztőleg a kereskedői osztályból ujjonczozhattak: a magyar biztosító társaság igazgatóságának tekintélyes földbirtokosok, ügyvédek, községjegyzők, néptanítók ajánlák fel szolgálataikat. Egész püspökmegyék, protestáns egyházkerületek, városok, községek, árvabizottmányok jegyzökönyvileg elhatározták, hogy az illető egyházi, városi, árvai épületek a magyar biztosító társulatnál biztositassanak.

És honnan származott ez az általános, ez a szép lelkesedés? Talán az igazgatóság műve volt ez? Oh nem! Fájdalom, épen azért kellett keservesen panaszkodnunk, hogy e hazafiui buzgóságot későbbi intézkedéseivel nagyon lehangolta. Talán tulbuzgó magyarok agitáltak, hogy a trieszti biztosító társulatokat megbuktathassák? Valóban nem, s e részben nagyon esalatkoztak az említett társulatok. A magyar társulatnak semmi oka nem volt a concurrentiától félni. A minden oldalról

mutalkozó előszeretet, a meleg rokonszenv, mely a magyar társulat irányában nyilvánult, egészen természetes tünemény volt.

A magyar, ki általjában véve igen kevés kereskedelmi szellemmel bír, úgy tekintette a trieszti és bécsi biztosító társulatokat, melyek a hazában működtek, mint közönséges kereskedelmi vállalatokat, és mint ilyeneknek ha nem volt is ellensége, de rokonszenvvel sem viseltetett irányukban; ezek jó vagy bal sorsa teljességgel nem érdekelte őt, mint nem érdekelheti a nemzetet az, hogy valamelyik pesti kereskedő sokat nyer-e az idén a gabonán, vagy éppen megbukik.

A magyar, veleszületett jó ítélőtehetségével mindjárt belátta, hogy a biztosítási ügynek magasztosabb oldala is van még, mint csupán az, hogy néhány részvényes társaságba állván, pénzét lehető nagyobb kamattal gyümölcsöztesse.

A biztosítási ügynek a kereskedelmi szemponton kívül még magasztosabb erkölcsi és nemzetgazdászati oldala is van; s ha a biztosító társulat egyszersmind hazai intézet, akkor a hazafisági és nemzetiségi tekintet is fontos szerepet visel.

Senki nem tagadhatja, hogy az, ki vagyonát és életét egy nem bizonyos ugyan, de megtörténhető elemi csapás ellen biztosítja, az tetteleg gyakorolja azon szép erényt, melynél fogva saját magának és családjának jólétét, csupa gondatlanságból vagy könnyelműségből nem teszi kockára egy véletlen eset irányában, mely mind magát, mind övéit örökkészerencsétlenné teheti. A biztosítás tehát az embert gondos elővigyázatra szoktatja, s egyszersmind a biztosítási díjnak fizetése erkölcsileg

kényszeríti, hogy takarékosabb és szorgalmasabb legyen. És mivel a biztosító a biztosítással egyszersmind lelki nyugalmát is biztosítja, ez nem esekély mértékben mozditja elő megelégedését s világi holdogságát. E nézetekből indulva a biztosítási eszmének terjesztése, s azon eredmény, hogy a biztosítást még a nemzet legsalsóbb osztályai is megkedvelik, a legszebb erkölcsi nyereménynek mondható.

De az erkölcsi nyereményen kívül van a biztosításnak még nemzetgazdászati oldala is. Első tekintetre ugyan úgy látszik, mintha a biztosító társulatok a nemzeti-vagyont nem gyarapítják, hanem csupán megtartják az által, hogy az elemi csapások szomorú következéseit, melyek egyeseket semmivé tennének, több vállakra osztván, elviselhetőkké s alig érezhetőkké teszik; de ha meggondoljuk, hogy a biztosítás egyeseknél a takarékoságot és szorgalmat is előmozditja, nyilvánvaló, hogy a biztosító társulatok közvetve a nemzeti vagyon gyarapodására hatályosan működnek.

A hazánkban működő trieszti és bécsi társulatok tehát ép úgy gyarapítják a nemzet erkölcsiségét és vagyonát, mint a magyar biztosító társulat; de köztök még is ropant különbség van, mely abban áll, hogy az utóbbik, mint hazai intézet, mind két tekintetben sokkal nagyobb mértékben működhetik. És hihetőleg a magas kormányt is e nézet indította arra, hogy daczára a hazánkban eddigelé már működő 5 idegen biztosító társulatnak, egy magyar általános biztosító társaság felállítását nem csak feleslegesnek nem tartotta, hanem arra az engedélyt ritka gyorsasággal megadta.

Ugyanis méltó joggal előre fel lehetne tenni, hogy

egy magyar biztosító társulat, melynek részvényesei kevés kivétellel magyarországiak, s melynek kormányzói és vezetői magyarok s a hon szívében székelnek, nem csupán kereskedelmi oldalát fogja fel az biztosítási ügynek, azaz nem azon törekszik főképen, hogy a részvényesek gazdag osztalékot kapjanak, s az erkölcsi és nemzetgazdászati eredmény csak közvetve mozdíttassék elő; hanem megfordítva megelégedvén avval, hogy a részvényesek pénzei illően gyümölcsözzenek, a hazafiságot is mérőserpenyőbe veti, s főczélul azt tűzi ki, hogy a jótékony biztosítási ügy a nemzet minden rétegeiben elterjedjen és kedves vendéggé váljék.

De van még a magyar biztosító társulatnak egy oldala, mely neki a többi idegen társulatok felett nagy előnyt biztosít, s mely miatt a hazafiak által különös lelkesedéssel üdvözeltetett: a nemzeti szempont. A trieszti társulatoktól mint idegenektől s pusztán kereskedelmi vállalatoktól nem kívánhatja senki, hogy ők a magyar nép javára áldozattal járuljanak, s üzletükben a magyar nemzetiséget ápolgassák. Ők annyiban használnak az országnak, mennyiben minden kereskedés kisebb nagyobb részben előmozdítja a közjólétet. Ellenben a magyar biztosító társulattól, ha nevének meg akar felelni, joggal igényelhetjük, hogy a haza oltárára áldozattal is járuljon. Követelhetjük, hogy üzletében a magyar elemnek adjon elsőséget; melynél fogva legyen a hivatalos nyelv magyar; a kezelés és levelezés lehetőleg magyarul folyjon; s végre ügynökökül s hivatalnokokül magyarok választassanak. Ez utóbbi, jelen körülményeink közt, igen nagy fontoságu dolog; mert a közigazgatásban és törvénykezésben a magyar nyelv helyét német

foglalván el, most azon magyarok, kik a német nyelvben nem birnak elegendő jártassággal, csupán a hazai privát intézeteknél nyerhetnek alkalmazást; s ha a német nyelv nem tudása miatt innen is kiszorítatnak, ugy számukra e földön nincsen hely, hol pedig koszorus költők szerint „élni s halni kell“.

És már most kérdem: megfelelt-e a magyar biztosító társaság igazgatósága a nemzet várákozásának? Előmozdította-e a biztosítás erkölcsi oldalát, avagy ápolta-e a nemzetiséget? Felelet: nem; háromszor is mondom, nem.

Az igazgatóság tagjai Lévai Henrik vezénylő igazgaton kívül mindnyájan kereskedők (4-en vannak) és becsületes férfiak. Azonban nem fognak neheztelni, ha kimondom, hogy valamint minden néposztálynak, ugy a tisztos kereskedői osztálynak is megvannak a maga előítéletei és egyoldalúságai. A kereskedő erősen meg van győződve, miszerint igazi rend és pontosságra csupán a kereskedő képes. E meggyőződés alaposágát általánosan véve nem tagadom, de ezt kirekesztőleg alkalmazni nem kereskedők irányában, egyoldalúságnak tekintem. Igy vagyunk a titkolódzasi rendszerrel is, melyet az igazgatóság a magyar biztosító társulat ügyvezetésében a legnagyobb szükkeblüsséggel gyakorol. Ha egyes kereskedő nem örömet hagy mást könyveibe bepillantani, ennek okát könnyen felfogom; de e titkolódzást nyilvános közintézetekbe átvinni, felette káros eselekvénynek tartom, mely lehetlenné teszi a nyilvános ellenörködést, s ez ismét megingatja a közbizalmat, melyre minden közintézetnek oly nagy szüksége van.

Továbbá a kereskedő már foglalkozásánál fogva

cosmopolitikus hajlamú, s nincs úgy egy hazához tapadva, mint a glebae adstrictus földbirtokos. Innen természetesen következik, hogy hazafiai és polgári kötelességeit teljesíti ugyan, de azon felül emelkedni ritkán szokott. Egy szóval az officium imperfectum gyakorlása kivételes eset. Nézzük végig hazai intézeteinket a magyar tudós társaságtól kezdve le az utolsó intézetig, valljon nem igaz-e, hogy az alapítók és pártfogók közt csak elvétve akadunk egy kereskedőre vagy iparosra. holott magában a két testvér fővárosban több gazdag polgár van, mint 10 vármegyében földbirtokos. Ez észrevételen kívül még meg kell jegyeznünk, hogy Magyarországon a kereskedői osztály legnagyobb részben mind házi, mind üzleti körében a német nyelvet használja, annyira, hogy még a született törzsökös magyar kereskedő is kénytelen könyveit s levelezéseit németül folytatni, s így a magyarországi kereskedelmi osztálynak tulbuzgó magyarságot szemére lobbantani, s tőle nemzetiségi tekintetben sokat várni épen nem lehet.

A mondottak után nem csudálkozhatik senki, hogy a magyar biztosító társulat igazgatósága, mely csupán kereskedőkből tétetett össze, elvül jelentette ki, hogy a társulatnak csak úgy van jövője, ha az szorosán kereskedelmi vállalattá alakul, s kereskedői szellemben és elvben vezényeltetik. És ha ez elv egyszer felállítatott, akkor megint mi a priori láttuk, hogy e szerint a biztosítási ügynek nem erkölcsi, hanem anyagi oldala fog kiaknáztatni; a priori láttuk, hogy a nemzetiség igen alárendelt szerepet fog játszani, s a mit így a priori láttunk, fájdalom! a posteriori nagyon is bebizonyult.

A biztosítás erkölcsi oldala az által éretik el, ha a biztosítás a nemzet alsó osztályaiban is elterjesztetik s megkedveltetik. Ugy de erre elmulthatatlanul szükséges, hogy a nép bizalmat nyerjen a biztosításhoz, tökéletesen meggyőződjkék, miszerint a biztosítási díjak szedésében becsületes és szilárd eljárás követtetik, s a biztosító nem félhet semmi zsarolástól vagy kalmári üzérkedéstől. És ha a kár csakugyan bekövetkeznék, a biztosító tökéletesen higyje azt, hogy kára teljesen, minden levonás nélkül fog pótoltatni, és pedig minél gyorsabban, mert ha e példabeszéd: „bis dat qui cito dat“ minden körülmény közt igaz, a szerencsétlenség által lesujtottakra nézve kétszeresen áll. Egyszersmind a biztosító közönség azt is joggal követelheti, hogy a csalni akaró biztosítók, kik vagyonaikat szántszándékosan nagyobb értékre biztosítatják, s aztán a kárt magok hanyagsága, vagy bünös cselekvényeik által idézik elő, kérlelhetlenül és szigoruan megbüntessenek; mert tapasztalásból tudja azt, hogy némely biztosító társulatok e körülményt ürügyül használván, vagy a biztosítási díjakat feljebb emelik, vagy az osztályozást kedvezőtlenebb mérlegre veszik, mely által csak az ártatlanok szenvednek a bünösökért.

Már most lássuk miképen járt el e tekintetben a magyar biztosító társaság igazgatósága.

Mindjárt az üzlet kezdetén díjszabályokat (Tariffa) adott ki az igazgatóság, és pedig külön a közönséges épületekre, külön a gyárakra, s külön a földterményekre és takarmány félékre. E díjszabályok akár az osztályozást, akár a fizetendő díjak mennyiségét tekintsük, nem sokat vagy éppen semmit sem különböznek a

trieszti társulatok díjszabályaitól. És mi nem is kárhozzatjuk azt, hogy mindjárt eleinte a díjak tetemesen lejjebb nem szállítottak mert ezek csak óvatosan és fokozatosan valának leszállítandók. A mi panaszunk csak az: hogy e díjszabályok meg nem tartattak, mi a biztosító közönségnél nagy és méltó neheztelést eredményezett. Véleményünk szerint a díjszabályok azért adatnak ki, hogy mind az ügynökök, mind a biztosítni akarók tudják magukat mihez alkalmazni, s itt eltérés vagy kivétel csupán akkor megengedhető, ha egész községek egyetemesen biztosittatják épületeiket, vagy több épületeket egyszerre adatnak fel biztosítás végett. Ily esetekben az igazgatóság által kötött külön egyezkedés mellett a díjszabályoktól kitérés alaposan indokolható; de egyes esetekben semmiképen nem lehet menteni, s ennek káros következése a társulatra szembe szökő. A magyar ember természetes nyíltszívűségénél fogva a díjszabályt igaznak tartván, a követelt biztosítási díjt, ha azt erszénye megbirja, öröme és készséggel megadja, holott egy másik, ki a kalmári üzérkedés titkaiba már be van avatva, alkudni kezd és a díjszabályt szorosán meg nem tartó társulatoktól tetemesen olcsóbb díjt tud magának kieszközölni, s így a biztosító közönségnek éppen legbecsületesebb része van lefözve. S ha egy biztosító látja, hogy szomszédja ugyanazon helyosztályban, ugyancsak nádas házáat, mindenben hasonló körülmények közt 100 ft. érték után 60 krajczárával biztosította, holott neki 90 krajczárt kellett fizetnie, ez eljárást rászedésnek tekinti, s bizalmát jövőre mindennemű biztosításra nézve elveszti.

Már pedig Lévai Henrik, a magyar biztosító tár-

sulat vezénylő igazgatója, több alkalommal nyilván ki-
mondta: hogy a díjszabályokat megtartani lehetetlen.
Ezért ha megvizsgáljuk egyenként a magyar társulat-
nál tett biztosítási bevallásokat és azokra kiállított köt-
vényeket, tüstént észrevevessük, miszerint minden főügy-
nökségi kerületben más más biztosítási díjak szedetnek,
sőt ugyanazon főügynökségi kerületben a legtarkább el-
járás gyakoroltatik. Csaknem mindenik ügynök önké-
nyesen határozza meg a díjakat, és sokszor egy biztosí-
tandó tárgy felett valóságos árverés tartatik. E bábeli
zavart neveli az, hogy a vezénylő igazgató az utasítás-
ért hozzája folyamodó ügynököknek mindig más, és
gyakran egymással ellenkező eljárást szab meg, mi
nagyon természetes, mert lába alul az egyedüli biztos
alapot a díjszabályt elvetvén, fejének káptalannak kellene
lenni, hogy visszaemlékezheessenek mind azon ellentétes
utasításokra, melyeket ügynökeinek osztogattott. Én egy
izben kíváncsiságból a kötvények másolatait forgatván,
megütközéssel tapasztaltam, hogy a 3-ik helyosztályban,
mely a szabad királyi városok és egyéb főbbhelyek mel-
lékutezáit és elővárosait, melyek főutczái a 2-ik osztály-
hoz tartoznak, úgy a jobban épült mezővárosokat és fa-
lukat foglalja magában, a nádas vagy szalmás épületek
az első szakaszban 100 forint érték után, hol a díjszabály
szerint 60 kr. kellene fizetni 42 kr., 60 kr., 72 kr., sőt
90 krajczárt is fizetnek, s így hasonló épületnél, hason-
ló szakaszban a legnagyobb különbség 48 krajczárra
felrug, azaz tökéletesen hasonló épület egyenlő körül-
mények közt kettőztetve megrovatik.

E káros zavar a kalmári üzérkedésen kívül,
mely minden egyes emberre nézve más árt szab

meg, még a díjszabály ingatag és határozatlan osztályozásának is tulajdonítható, mi ismét kétségbe hozza Lévai Henrik urnak biztosítási szakavatottságát, melyet magáról oly elbizakodva kürtöl, s mit szakavatlan pártfogói oly együgyűséggel elhisznek. Ugyanis a 3-ik helyosztályba sorozta a jobban épült mezővárosokat és falukat. De ki határozta meg névszerint, hogy mely mezővárosokat és falukat lehessen mondani jobban épülteknek? És ha eddigelé ezt senki meg nem határozta, miért nem számlálta ő elő egyenként a kérdéses mezővárosokat és falukat, és miért nem adá ki nyomtatásban az ügynököknek? Vagy ha e mütételre magát képtelenek érezte, miért vett osztályozási alapul egy ily határozatlanságot, melyből egy ügynök sem lehet okos?

A díjszabály meg nem tartásának okául az is felhozatik, hogy ezt kénytelen volt a vezénylő igazgató tenni, mert a trieszti társulatok valódi árverést idéztek elő, s ha a magyar biztosító társulat valamely tárgyat 60 krajczárért biztosított, azt a trieszti társulatok 50 krajczárért elvállalák. Ez azonban nem helyes ok, mert ha valaki helytelenül cselekszik s vizbe ugrik, nem következik hogy mi is utána ugorjunk. Sőt épen a rendíthetetlen szilárdság s a kalmári üzérkedésen felülemelkedett becsületesség által az igazgatóság megdönthetetlenül megerősítette volna azon rokonszenvet, melylyel a nemzet minden osztálya a magyar társulatot üdvözelte. Hiszen jól tudja azt a közönség, hogy a haszonleső üzérek cselből árulják portékáikat a valódi értéken alul, csak hogy vetélytársaikat megbuktatván, magok maradhassanak a csatatéren, s aztán előbbi veszteségük kárpótlásával az árakat még magasabbra felszöktethessék.

Miképen járt el az igazgatóság a károk felszámítása és kifizetése körül, arra a következő szakaszban megtörtént eseteket hozunk fel. Itt röviden csak annyit említünk, hogy e tekintetben sem felelt meg a közvélekedésnek. Így a díjak felemelése alkalmával, a váratlan cselekedetet avval igyekezett menteni a hírlapokhoz küldött mondva csinált cikkekben, hogy Magyarországon nagyon gyakoriak a csalárd biztosítások; és még is egyetlenegy példát sem tudok, hogy a vétkesek ellen kötelessége szerint fellépett volna. Hasonlóul a károk felszámításában sem járt el kellő gyorsasággal; mert a hírlapokban olvastunk ugyan néhány tűzveszélyt, hova az igazgatóság rögtön küldte ki egyéneket a károk felvételére, s a gyors eljárásért az illető károsultak által dícsérettel halmoztatott el; de igen számos esetről, hol e gyorsaság nem vala tapasztalható, hallgat a krónika: s ha a választmány meg akar győződni, s nem csupán tagadással czáfolni, üttesse fel a kárkönyvet, nézze meg ebben, mikor jelentettek be a károk, s véglegesen mikor egyenlítették ki, mindjárt látni fogja, hogy az igazgatóságot a károk felvételében nagyobb gyorsaságra inteni, épen nem felesleges dolog.

De tegyük fel azon esetet, hogy az igazgatóság sem a díjszedésben, sem a károk felszámításában nem követett el hibát, hanem a közönség bizalmát most is teljesen bírja: még a bizalom és a jóakarát magában nem elegendő, a cél elérése végett a tehetségre is alkalmat kell nyújtani. Mit használ az a szegény embernek, ha belátja a biztosítás üdvös voltát, szeretne is biztosítani, de a fizetendő díjak oly magasak, hogy azokat erszénye meg nem bírja! A díjak méltányossága és

olesósága tehát mindenkor első és fő emeltyűje marad a biztosítási ügynek.

És mi történt e tekintetben?

Mint fentebb láttuk, az üzlet kezdete alkalmával az igazgatóság díjszabályai nem sokat különböztek ugyan a trieszti társulatok díjszabályaitól, de a testületekhez, országnagyokhoz stb. szétküldött levelekben világosan megigértetett, hogy a biztosítási díjak fokként lejjebb fognak szállíttatni, hogy e részben mind a nemzet, mind a magas kormány várakozásának elégtétessék. Ezenkívül a hírlapok, a röpiratok, melyek a magyar biztosító társulatot a közönségnek melegen ajánlották, különösen kiemelik azt, hogy e hazai intézet olcsóbb díjakkal megelégszik mint más idegen társulatok, sőt azokat fokként még lejjebb fogja szállítani, mert hazafiúi célja ez intézetnek nem a pusztá üzérkedés, hanem a jótékony biztosítási ügynek e haza földében való meggyökereztetése és szétterjesztése. És ez állításoknak az igazgatóság nem mondott ellent; s a nagy közönség már e szempontnál fogva is bizalommal fordult a hazai intézethez, és ritka lelkesedéssel karolta fel annak ügyét.

S mi lőnadolog vége? A lefolyt év utolsó hónapjában indítványba hozá Lévai Henrik vezénylő igazgató, hogy jó volna jövő évre egy új díjszabályzatot készíteni, melyben a biztosítási díjak feljebb emeltetnének, s az osztályozás is más alpra fektettetnék. Indítványát az igazgatókkal egyenként közölvén, s ezek ezt helyeselve, az indítványozó csakugyan elkészíté és benyujtá a mondott szellemben átdolgozott új díjszabályzatot. Mind ez azonban oly titkolózással történt, hogy erről sem az

elnök, sem a választmány nem tudott egy kukkot sem, daczára annak, hogy a társulati alapszabályok 42ik §-a világosan parancsolja, miszerint az igazgatóság: „rendkívüli szervezéseket vagy egyéb szokatlan eseményeket a választmány elé terjeszteni köteles leend.“ A biztosítás alapkövének, a díjszabályzatnak megváltoztatását tehát az igazgatóság nem találta szokatlan eseménynek, s a választmány elé terjesztendőnek. Sőt többet mondok, a titkolódzás annyira ment, hogy az új díjszabályzat még az összes igazgatósági ülésben sem tárgyalatott, hanem az egész úgy szólván suttomban becsémpésztetett.

De a választmány mégis szokatlannak találta ez eljárást, s a január 9-kén tartott ülésében nyilatkozatra szólítá fel az igazgatóságot, hogy miért emelé fel a díjakat, s miért változtatá meg a díjszabályzatot. A vezénylő igazgató tüstént felelni nem tudván, írásban ígérte az okokat előadni; de melyek legyenek azok, arról már nincs tudomásom, mert ezután hivatalomról csakhamar lemondván, az igazgatóság és választmány jegyzőkönyveit többé nem szerkesztettem. Pedig bizony kíváncsi volnék az okokra. Kíváncsi vagyok pedig azért, mert azt csak nem hozhatják fel okul, hogy a tűzvések gyakorisága óvatosságra inté a társulatot, a mennyiben ezen óvatosságot parancsoló körülmény decemberben sem birhatott nagyobb fontossággal, mint minővel birt marciusban midőn a társulat megkezdé működését. Azon ok sem bir semmi alapossággal, hogy t. i. a trieszti társulatok birták volna a magyar társulatot díjfelemelésre, mivel ez utóbbi 1858 évi december hó folytán alapítá meg a díjak felemelését, míg az elsőbkek csak 1859-ik évi

január elején tevék azt, és így a m. b. társulat szolgált utmutatóul, mi által büne csak még nagyobb: mert azonkívül, hogy eltért szép hivatásától, a nagyobb és jótékonyan ható concurrentia teremtésétől, még az idegen társulatoknál is megsemmisíté az olcsóbb biztosítás lehetőségét. Avagy talán az üzlet eredménye szolgált-e okul a díjak felemelésére? az teljes lehetlen, mert azonkívül, hogy az üzlet élénksége minden várakozást túlhaladt, még az eredményről idáig szó sem lehet, mivel az csak az évi számadás után kerül szőnyegre. Azt pedig csak nem akarjuk hinni, hogy L. ur már jó eleve tudta, hogy az eredmény az ily intézkedést szükségessé teend. Annyit tudok, hogy Lévai ur jó előre mondva csinált czikkeket küldött néhány hazai hírlaphoz, melyekben azt erőlködött megmutatni, hogy Magyarországon a sok esalárd biztosítások állanak utjában a közönségesen óhajtott olcsó biztosításnak. Vagy ugy? hát Lévai ur csak most tudta meg azt, hogy Magyarországon annyi a csaló és gyujtogató (??!) hogy utólagos rendszabályokhoz kell nyulnia? E szerint tehát L. ur csak ujoncz a biztosítási ügyben, és nem is ismerte az ország viszonyait, midőn nehéz és temérdek felelőséggel járó állását elfoglalta, s még is azt kürtölik a csatlósok, hogy csakis ő az egyetlen ember e nagy hazában, a ki e téren sikerrel működhetik. Mind ez azonban előkészítő fogás lehetett csak, nehogy a közönséget az új évi ajándék fejében kapott magas biztosítási díjak váratlanul és nagyon meg ne lepjék. De minő fonák álokoskodás ez! Hiszen a ki csalni akar, az szívesen megfizeti a magasabb díjt is, mert e mellett is busás nyereményre tarthat számot, kivált ha megtudja, hogy még eddig az

igazgatóság egy csalárd biztosító ellen sem lépett fel, hanem egész resignatioval megfizette a kisebb nagyobb kárpótlást. Aztán mivel egy pár rosz lelkű ember tállakozik, ezer becsületes lakoljon azért? Lehet az ártatlanokat a vétkesek helyett büntetni? Hol tanulta Lévai ur e középszázadokba illő büntető eljárást? Mondják azt is, miszerint a trieszti társulatok kerítették volna hállójukba Lévai urat, miután a magyar bizt. társulattal viszonzbiztosítási viszonyba csak oly feltétel alatt akarának lépni, ha a biztosítási díjak feljebb emeltetnek. De ez okot sem hiszem, mert tudom, hogy a trieszti társulatok megbizottjával a viszonzbiztosítási szerződés tervezetét már october végén megállapította, s midőn a tervet a trieszti társulatok igazgatóságai elfogadák, aztán a megállapított tervben Lévai ur akart és tett módosításokat, melyeket aztán amazok indignatioval visszautasítottak; és így nem a trieszti társulatok játszották ki Lévai urat, hanem megfordítva ő amazokat, mert a viszonzbiztosítási tervezetet megsemmisíté, de a magas díjakat megtartá, s talán az egész komédia csak ürügy volt, hogy a régen czélba vett felemelése a díjaknak életbe léptethessék.

Aligha tévedek tehát, ha azt állitom, hogy az egész díjfelemelés nyereszkeedésből történt. Lévai azt hiszi, hogy magasabb díjak mellett nagyobb nyereség pislog ki, s e nézet reá nézve, ki a biztosításnak erkölcsi oldaláról fogalommal sem bir, döntő szokott lenni. Jó volna pedig egyszer az ellenkezőt megkísérteni s olesőbb díjak mellett nagyobb forgalmat eszközteni. Krajczárokból gyűl a forint, s patakokból a nagy folyam. Az olesőbb díjakból begyűlt sokkal nagyobb summával több

kárt lehetne megtéríteni, s mégis több maradna fel, egy- szóval olcsóbb biztosítási rendszer mellett mind a nemzet nyerne, mind a részvényesek nagyobb osztaléko kapnának.

Ezt azonban hiába mondanók Lévai vezénylő igazgatónak, mert itt süket füleknak beszélénk, de reményljük a társulat lelkes elnökétől Lónyay Menyhért urtól és a választmánytól, hogy az új díjszabályzatot újra átdolgoztatja, melyben mind a biztosítási díjak méltányosak lendenek, mind az osztályozás, mely most minden kritikán alul áll, helyes alapra fog fektettetni.

Már a tavalyi díjszabályban rossz alap vétetett fel az osztályozásra, mert az épületeknek nem anyaga s távolsága vétetett fel sarkalapul, hanem a városok és községek, hol az épületek fekszenek, holott tapasztalásból tudjuk, hogy nincs Magyarországon város, melyben rosszul épült házak és keskeny utcák ne találtatnának. Véleményem szerint helyes alapot az osztályozásra magok az épületek adhatnak csak, s ezek az anyag szerint, melyből az épületek készültek (tégla vagy vályog), s melylyel fedvék (cserép, zindely, nád vagy szalma) 3 fő osztályra szakíthatók, s ez osztályoknak mindegyike ismét a távolság szerint 2 szakaszra osztható különbség s minden tekintet nélkül arra, hogy az épületek városban, mezővárosban, vagy faluban és pusztán fekszenek-e vagy nem. E helyes alap helyett, mint mondám, a régi díjszabály községek szerint állapította meg az osztályokat, s ez osztályozási fonákságot az új díjszabály is megtartotta, avval a különbséggel, hogy ebben a tűzveszélyesség miatt tekintetbe veendő távolság egészen mellőztetett, s akár távol állanak egymástól az épü-

letek, akár egy más hátán mint a fecskefészkek, mind egyenlő díjjal rovattak meg; továbbá azon különbséggel, hogy a régi díjszabály 4, s az új díjszabály 5 főosztályt állított fel. Lássuk példával:

Osztályok a régi díjszabály szerint. **Osztályok az új díjszabály szerint.**

- | | |
|--|---|
| <p>1. osztály. Pestnek bel és Lipót városa, főutai, ugy a jó karban levő várakban álló épületek; 3 alosztálylyal (cserép, zsindeley, nád tető), s mindenik alosztály 2 szakasszal (10 ölnyi távolságra állanak egymástól vagy tűzfalal ellátva, stb. vagy nem).</p> <p>2. osztály. Pestnek egyéb külvárosai, minden sz. k. város és egyéb jól épült főbb helyek főutczái az országban, továbbá minden az első osztályban nem érintett erődvárosokhoz tartozó városrészek.</p> <p>3. osztály. A szabad királyi városok és egyéb főhelye, mellékutczái és elővárosai, melyeknek főutai a 2ik osztályhoz tar-</p> | <p>1. osztály. Arad, Buda, Brassó, Eszékivár, Győr, Kolosvár, Pancsova, Pécs, Pétervar, Posony, Sopron, Szeben, Temesvár, Ujvidék, Zágráb városok egészen, 3 alosztálylyal (cserép, zsindeley, nád) tekintet nélkül a távolságra, tűzfalakra, stb.</p> <p>2. osztály. 48 név szerint megnevezett város, szintén 3 alosztálylyal (cserép, zsindeley, nád), szakasz nélkül.</p> <p>3. osztály. 281 névszerint megnevezett mezőváros, Szepesnek minden mezővárosa, Pestnek és Bácskának minden faluja, 3</p> |
|--|---|

toznak, úgy a jobban épült mezővárosok és faluk szintén 3 alosztálylyal és 2 szakasszal.

4. osztály. Minden a 3ik osztályba nem vehető mezőváros, falu, puszta és magánosan álló épület, szintén 3 alosztálylyal és 2 szakasszal.

osztálylyal, szakasz nélkül, azaz nem tekintve a távolságot és tűzveszélyességet.

4. osztály. Valamennyi mezőváros és falu, melyek sem a harmadik sem az ötödik osztályban meg nem említettnek, úgy szinte a puszták és tanya különbség nélkül 3 alosztálylyal a szakasokat elhagyva.

5. osztály. Abauj, Moson, Nyitra, Pozson, Sáros, Sopron, Trencsén, Zemplén vármegyének minden faluja; továbbá Göncz, Nagy Ida, Mád, Próna, Pöstyén, Sztropokó, Tolesva, Torna, Zadnya, Zalacska, Zsuko, Zsupa, Zsupán, Zavodja, mezővárosok és faluk.

Ez összehasonlításból láthatjuk, hogy az új díj-szabályban szintén a városok és községek vétettek fel osztályozási alapul, csak hogy már itt Lévai ur új találmánnyal gazdagította a biztosítási ügyet, mert ő nem elégedett meg azzal, hogy egyes községeket tűzveszélyeseknek kipécézett, hanem e számkivetést nagyobb kényelem okaért mindjárt egész megyére kiterjeszté.

Pozson, Sopron, Trencsén, Nyitra, Moson, Abauj, Sáros, Zemplén vármegyék miért voltak oly szerencsétlenek Lévai vezénylő igazgatónak haragját magukra vonni, nem tudom. Annyi bizonyos, hogy e megyék falvainak nagyobb részében épen oly kevés tüzeset fordult elő, mint más megyebeli falukban; sőt vannak oly községek, melyekben 20 — 30 év óta tűz sem volt, és mégis kénytelenek épületeikért a legmagasabb díjt fizetni, mert Lévai ur ugy akarja. Azonban Lévai ur kereskedelmi szellemét ismervén, aligha csalódunk, ha ez ujdouj osztályozásnak okát abban keressük, hogy tapasztalás szerint, a nagyobb vagy gyakoribb tűzveszélyek által meglátogatott községek lakói hajlandóbbak a biztosításra, s így a magasabb díjt is örömetst megfizetik, s nehogy a szomszéd faluban olcsóbb díj szedessék, s ez rosz vért csináljon, tűzveszélyes és nem tűzveszélyes községek nagyobb kényelemokaért egy kalap alá vétetnek. Ez eljárás tökéletesen megfelel a nyereszkedő üzérkedésnek, de a logicával, az igazsággal, az egyesület, a község érdekével semmiképen össze nem egyeztethető.

A biztosító község tehát nem köszöni meg Lévai ur osztályozási uj talentumát, ellenben szívesen vette volna, ha a régi díj szabályban meghagyja a mi jó, tudniillik az alosztályok szakaszokrai osztását, mely így hangzik: „Minden osztály első szakasza csak akkor alkalmazandó, ha e biztosított épületek szabadon azaz legalább 10 ölnyi távolságban állanak a többiektől; továbbá ha azok a földélzetten tulemelkedő tömör és minden nyitás nélküli tűzfalal ellátva, és a szomszéd épületek cseréppel fedve vannak, és ha azokban vagy a szomszéd épületekben oly mesterség, melynek üzéséhez különös

tüzelés kivántatik, nem gyakoroltatik, vagy tűzveszélyes tárgyak raktára nem létezik. Minden egyéb ezen kellékeknek meg nem felelő épületek a második szakasz rovatába esnek.“

E szakaszosztás szerint a tavalyi díjszabályban illő tekintet volt a kisebb vagy nagyobb tűzveszélyességre, valamint arra is, hogy a biztosított épület más szomszéd épületekről könnyen meg ne gyulhasson, mi az új díjszabályban egészen mellőztetett, s így a budai és egri hegyoldalokban egymás hátán álló házak csakannyi díjt fizetnek, mint ugyanott a főutcákban álló tömör tűzfalakkal védett épületek. Ebből világos, hogy nem mind jó az a mi új, s megfordítva nem mind rossz az a mi régi.

Ez osztályozás és az általános díjfelemelés következtében lássuk már most, mi különbség mutatkozik a régi és az új díjak között. A régi díjszabály 4ik osztályában, hova tartoztak a mezőrárosok és faluk legnagyobb része, fizetett a cserepes épület első szakaszban 24, második szakaszban 30 krajczárt 100 forint biztosítási érték után; most fizet különbség nélkül $\frac{1}{3}\%$ azaz 50 krajczárt; zsindeyes épület fizetett első szakaszban 48, második szakaszban 60 krajczárt; most fizet különbség nélkül $1\frac{1}{4}\%$ azaz 1 forint 25 krajczárt; nádas ház fizetett első szakaszban 1 ft. 30 kr., második szakaszban 2 forintot, most különbség nélkül fizet 2 forintot. Továbbá Abauj, Sáros, Zemplén, Moson, Sopron, Pozson, Nyitra, Trencsén megyékben s némely községekben, melyek együttvéve negyedrészt teszik a szoros értelemben vett Magyarországnak, a cserepes épület fizetett a régi díjszabály szerint első szakaszban 24, másodikban

30 krajczárt; most fizet különbség nélkül 50 krajczárt; a zszindelyes ház fizetett első szakaszban 48, másodikban 60 krajczárt; most fizet különbség nélkül 1 forint 50 krajczárt; végre a nádas vagy szalmás ház fizetett első szakaszban 1 forint 30 krajczárt, másodikban 2 forintot; most különbség nélkül fizet 3 forintot.

Bizony új évi ajándék fejében szép díjfelemelés! Ily uton nem felelünk meg a nemzet várakozásának; s a díjszabály megneemtartása, s a díjfelemelés által bebizonyul az, mit e szakasz címéül kitettünk, hogy az igazgatóság a magyar biztosító társulat erkölcsi feladatát magától ellökven, azt közönséges kalmári üzletté törpítette.

De nemzetiségi tekintetben sem felelt meg az igazgatóság a nemzet reményének, mely méltán várhatta, hogy ez intézet, mely „magyar biztosító társulat“ nevet vett fel, valóban magyar is legyen. Itt ugyanegy némelyik azon észrevételt tehetné, hogy egy kereskedelmi vállalatnak mi köze van a nemzetiséghez? Hanem erre elég legyen válaszolni, hogy a magyar biztosító társulat nem is kereskedelmi, hanem nemzetgazdászati vállalat, melynek magasztosabb erkölcsi oldala van mint az üzérkedés; másodsor nem is azt követeljük mi, hogy a magyar biztosító társaság a nemzet i séget terjeszsze, mely nem célja, hanem azt, hogy üzletében a nemzetiségre tekin-tettel legyen; s így a hol csak lehet a levelezést magyarul folytassa, s a hol teheti, az ügynökök és hivatalnokok megválasztásában a magyar elemnek elsőséget adjon az idegen felett. Ez bizony nem tulbuzgó magyar kívánság, hanem hazafiui kötelesség! És e tekintetben tisztelet, becsület de igazság is; a választmány, melynek tagjai,

nagy részben országszerte ismeretes férfiak, kötelességét teljesíté is, mert ülésében a tanácskozások magyarul folynak, s jegyzőkönyvét magyar nyelven vezeteti; de az igazgatóság, melynek jegyzőkönyve szintén magyar, különösen pedig Lévai Henrik vezénylő igazgató a kezelésben, az ügynökök és hivatalnokok megválasztásában nem mindég tartá meg a nemzetiségi tekintetet, sőt gyakran a magyar elemet az idegennek épen alárendelte, a nélkül hogy ezt az üzlet érdeke távolról is parancsolta volna.

Ha az igazgatósági hivatalnokok névsorát kezünkbe vesszük, mindjárt látjuk, hogy a magyar elem teljességgel nincs arányban az idegen elemhez. *) Főleg a magasabb fizetésben álló hivatalnokok tulnyomó része vagy semmit vagy keveset tud magyarul beszélni, e nyelven pedig fogalmazni és levelezni egyik sem képes. Különösen az izraelita elem aránytalanul magasan van képviselve. És ezt Löwi Henrik ur mindenképen takarogatni és titkolni törekszik, s ha valaki ezt szemére lobbantja, válaszul azt nyeri, hogy a magyar hivatalnokok, Á. K. kivéve, sem nem értik a mesterséget, sem nem tudnak vagy akarnak becsületesen dolgozni. Egy izben Török István választmányi tag ur, épen a kérdéses

*) Én csak azon időről beszélek, míg hivatalban voltam, (jan. 13kig), mert köztudomás szerint a mostani harez kitörése után mindjárt több magyar tisztviselő alkalmaztatott, kik azelőtt mellőztettek; ezenkívül sok más javítás is történt, mi mutatja, hogy nem én vagyok rossz hazafi, ki nyílt homlokkal a visszaélések ellen felléptem, hanem azok, kik ezeket legyezgetni törekszenek.

Szerző.

panasz következtében, a dolog valóságáról megakarván győződni, az ülésben felszólítá a vezénylő igazgatót, hogy adná elő a hivatalnokok névsorát. Lévai ur Török István urat kitérőleg a már egyszer beadott névsorra (ez csak az üzlet kezdetén történt, azóta soha sem) utasítván, ülés után őt 3 üzleti könyv megtekintésére bírta, melyeket épen magyar hivatalnokok nem épen kifogás nélküli ügyességgel kezeltek. E esel által akarta a választmányi tag urat meggyőzni arról, hogy a magyar hivatalnokok batkát sem érnek. Ugyan miért nem mutatta meg Lévai ur azon könyveket is, melyeket nem magyarok kezeltek? Bizony meglátjuk a következő szakaszban, hol az üzleti könyvek viteléről szólandunk, hogy egyik elem sem vethet szemére valamit a másiknak, s kár Lévai urnak, mint vezénylő igazgatónak, saját mulasztását és hibáját más nyakába tolni akarni. És Lévai ur annyira akarja az izraelita elem aránytalanságát takargatni, hogy más alkalommal a választmányi ülés számára elnöki meghagyásból a hivatalnokok névsorát mint jegyzőelkészítvén, s azt 2 párhani lemásolás végett kiadván, mihelyt észrevette a munkálatot saját vezénylői kezével az izraelita hivatalnokok közül 4et kitörölt, én pedig így meghamisítva nem akarván a névsort a választmánynak benyújtani, a documentumot visszatartottam, s maig is kezemben van.

Az „Aradi Hiradó“ per Lévai, Steiner és May aradi főügynökök „Moniteur“je mint hallom (mert én nem olvasom) nagyon köpköd ellenem, hogy miért merészeltem én mondani, miszerint a magyar biztosító társulat magyar nevének feleljen is meg, holott ez intézetnek

részvényesei kevés kivétellel magyarországiak, s a kormánypadon is magyar férfiak ülnek. *) Ezt én szintén oly jól tudom, mint a jámbor „Aradi Hiradó“; de épen az a panaszsom, hogy ily hazai intézet igazgatósága a magyar elemet az idegennek alárendeli. Ha tetszik példával szolgállok. Egy igazgatósági ülésben több gyakornok felvételéről levén szó, többek közt Vörösmarty József ur is folyamodott, s minden fizetés nélkül csupa próbára gyakornoki szolgálatát felajánlotta. Az igazgatóság el nem fogadta, mert nem vala felvilágosítva, hogy az érdeklett ur tud-e németül fogalmazni. Egy uttal egyik igazgató indítványára igazgatósági elvül végzést akartak hozni, hogy jövődre egy hivatalnok se vétesék fel, ki tökéletesen nem tud németül fogalmazni. És e végzés csak azért maradt el, mert Hajós József alelnök ur helyesen jegyzé meg, miszerint ily végzésre szükség nincs, miután az igazgatóságigymindenkor akaratja és belátása szerint tölti be a hivatalnokokat. A reá következő jan. 9ki igazgatósági ülésben pedig Miloscher György, ki egy szót sem tud magyarul, 300 f. évdíjjal gyakornoknak tüstént kineveztetett. Már most kérdem, nem guny-e az, hogy a magyar biztosító társulathoz csak úgy juthat be a magyar ember, ha németül tud? S ha a magyartól megkivánják, hogy németül tudjon, miért nem tartatik meg a reciprocitas, hogy a németajkuak is tudjanak magyarul fogalmazni? Hiszen ha a németajkuaknak elegendő elfoglaltatást tudnak adni pusztán német nyelven, nem lehetne a magyaroknak is, kik né-

*) Nem minden, Magyarországbán lakó citoyen magyarám, a mint art az A. H. szerkesztőjén is lehet tapasztalni.

metül nem tudnak, kirekesztőleg magyar munkálatokat adni? Hát nem alárendelt szerepet visel itt a magyar nyelv?

De menjünk tovább. Az igazgatóság a magyar koronai tartományokban 13 főügynökséget állított fel, u. m. Pozsonban, Sopronban, Győrben, Zágrábban, Sziszeken, Eszéken, Zimonyban, Szegeden, Aradon, Temesváron, Kolosváron, Debreczenben és Miskolczon. Ezek közül csak 4 főügynök (kolosvári, debreczeni, miskolczi, szegedi) levelez magyarul, a többiek mind németül. Nem alárendelt szerepet viselitt a magyar elem? Pedig ennek még az a következése is van, hogy a német levelezést gyarkorló főügynökségekben a magyar alügynökök közül is sokan németül leveleznek. És nem lehetett volna a fenelősorolt városokban magyar ajkú főügynököket választani; vagy legalább őket arra kötelezni, hogy magyarul levelezzenek? De igen. Egy ízben engem az igazgatóság Aradra leküldvén, hogy a Nagy Sándor és Steiner s May főügynökök közt kitört viszályt kiegyenlítsem, miután Nagy Sándor ur, ki egyedül képviselte a magyar elemet, határozattan lemondott, Steiner és May urak megmaradtak ugyan a főügynökségben; de több pont közt feltételül azt is kitűztem, hogy tartozzanak magyar levelezőt tartani, s mind az igazgatósággal, mind az alügynökökkel a levelezést, mint azelőtt volt, magyarul folytatni. E szóbeli szerződés következtében az aradi főügynökség az igazgatósághoz küldött első 3—4 levelét csakugyan magyar nyelven szerkesztette, de ezekre Lévai urtól német választ kapván, azóta szép csendesen németül foly a levelezés. Igaz, hogy Lévai ur maga sem tudván magyarul fogal-

mazni, nem nagy barátja a magyar nemzetiségnek; de ha már egy szép hazai intézet vezényletét el merte vállalni, kétszeres kötelessége lett volna, a kezelésben a nemzetiségre mindenütt tekintettel lenni, és nem az ellen törni, mint ő tette, mellyre újabb példát tudok felhozni. Az alügynököket a főügynökségek ajánlata nyomán, s az igazgatósági kerületben egyenesen az igazgatóság, vagy helyesebben mondva, az igazgatóság mellőztével Lévai vezénylő igazgató nevezte ki. Előttem fekszik a nyomtatásban megjelent névsora az alügynököknek, melyben a magyar koronai tartományokat értve 896 egyén van feljegyezve, kik közt 228 izraelitát találok. Ropant aránytalanság! Ez arány szerint Magyarországon 3 millio zsidónak kellene lakni. Mi befolyással vannak az izraelita ügynökök az üzlet vitelére, azt e helyen nem fejtegetem, erről majd a kezelési szakaszban szólandunk; itt csak a nemzetiségi szempontot véve fel, bátor vagyok állítani, hogy e tekintetben a mondott szám nem nyereség, hanem nagy veszteség. A 228 izraelita alügynök közül egyetlen egy sem levelez magyarul, pedig mindnyájan magyaroknak (helyesebben magyarországiaknak) tartják magukat. De ezen nem csudálkozhatnak senki, ki hazai viszonyainkat ismeri. Hiszen köztudomásu dolog, hogy nálunk a zsidó még a született németnél is makacsabban ragaszkodik a német nyelvhez, mert a német, ha magyar helyre kerül, örömezt megtanul magyarul, s gyermekei már elmagyarosodnak, holott a zsidó a legtisztább magyar községekben is német ajku marad. Evvel nem akarom azt mondani, hogy a magyar biztosító társulat zsidó ügynököt ne nevezzen; sőt inkább kerüljön minden előítéletet legyen az vallási

vagy nemzetiségi, hanem csak azt követeljük, hogy hazánkban az idegen elemeknek ne adassék elsőség a hazai felett. Már pedig nem állithatja vagy gondolhatja senki, hogy Gyöngyösön, Tisza-Beőn, Török Sz. Miklóson, Kis-Ujszálláson, Mohácson, Duna-Földváron, Kaposvárott, Pápán, stb., nem ajánkozott volna senki ügynökül, csak izraelita. Sőt inkább sokan ajánkoztak, de elmellőztettek. Pedig üzleti tekintetben is káros magyar községekben oly ügynököt nevezni, ki a nép nyelvén írni nem tud; mert tapasztalásból tudom, hogy az ily ügynökök a biztosítási bevallásokat német nyelven fogalmazzák, s így iratnak alá a magyar ember által oly okmányt, melyet az nem ért. Ezenkívül a központi hivatalnokok a németesen irt s elfordított magyar elnevezéseket alig tudják kibetűzni, mi a kiállítandó kötvényben sok hibát és valótlaniságot idéz elő.

Nem tulbuzgó magyaroskodásból beszélek tehát, hanem hazafiúi kötelességből. Mert hogy a bécsi, prágai, krakói, lemergi, trieszti vezér ügynökségeknél a magyar biztosító társulat igazgatósága egy magyar hivatalnokot sem alkalmazott, bár tudjon németül, az ellen nem emelek szót; sőt hogy ott a kezelési nyelv egészen német, rendiben látom; de azt méltán követeljük, hogy Magyarországon a nemzetiségre nagyobb tekintetet fordítson, mint eddig tette.

II. Szakasz.

A kezelésről.

Az üzlet kezelését az alapszabályok kirekesztőleg az igazgatóságra bízván, ha ebben valami rendetlenség tapasztaltatik, azért csak az igazgatóság lehet felelős. Lássuk tehát miképen történt eddig a kezelés.

1. A károk felszámítása.

Először is a károk felszámítása körül gyakorlott eljárással kezdjük szemlénket, mint legfontosabb kezelési ágazattal. Ugyanis az első 10 hónapban csupán a tűz és szállítási biztosítási ágban 400,000 forint kárnál több jelentetvén be, világos, hogy a károk magok képesek egy társulatot megbuktatni, kivált ha a kezelés nem szigorú és célirányos. Pedig ebben sok rendetlenséget kénytelenek vagyunk megróni, melyek az igazgatóságnak, de főleg Lévai Henrik vezénylő igazgatónak betudandók. Allításunk bebizonyítására hozunk fel a) oly káreseteket, melyek erősen gyanusok, s hol a szántsándékos vagy legalább vétkes gondatlanságból származó megkárosítása a társulatnak tanúkkal is támogatható: mégis Lévai Henrik az okmányokat az összes igazgatósági ülésnek elő nem terjesztvén, maga vagy legfeljebb a napos igazgató tudtával intézkedett, s

ezerekre menő kárpótlást utalványozott. *b)* Oly kárese-
teket, melyek hasonlóul erősen gyanusok valának, de
már ezeket a vezénylő igazgató az összes igazgatósági
ülésnek bejelentvén és intézkedett, oly formán azon-
ban hogy törvény előtt egy ellen sem lépett fel, sőt a
kárpótlási summát sem tagadta meg egészen. *c)* Oly
eseteket, hol a tárgy biztosítva sem volt, mégis kár-
pótlás fizettetett. *d)* Végre oly káresetet, mely több-
szörös felülvizsgálat után is világossá nem tétethetett,
s maiglan az egészet átláthatlan homály borítja, s
mely már is a magyar biztosító társulatnak érezhető
kárt okozott.

Lássuk az *a)* pont alatti eseteket.

1. Gottesmann pesti kereskedő ur tavaly több ter-
helt hajóját, mely a Tiszán Szolnoktól felfelé utazott,
a magyar biztosító társulatnál biztosította, annyival
inkább, mert ő is tagja a választmánynak. E szép volt
tőle, de bizony most az egyszer nem volt hasznára a
társaságnak.

Ugyanis 3 hajója közül egy, mely Szent-György
nevet viselt, s mely rozszal vala terhelve, Julius 13-án
Tokajon felül Gávánál elsüljedt. A társulat gávai ügy-
nöke R. ur az esetet mindjárt bejelentette, s gyanuját
is kifejté; de kivüle az egész vidék arról beszélt, hogy
a hajó szántsándékosan sülyesztetett el, s azért az
eset a társulat tisztelt elnökének Lónyay Menyhért úr-
nak is feljelentetett. Ez tüstént figyelmeztette az igaz-
gatóságot, hogy e káresetet a legszigorubban vizsgál-
tassa meg. Az igazgatóság ki is küldte egyik felügye-
lőjét U—r urat, s én magam kíváncsi levén a dolog
fejlődésére, ennek leveleit, melyeket az igazgatósághoz

küldött, lemásoltam csak azt sajnálom, hogy több mellékelt okmányt, nem tudván miszerint még egyszer szükségem lehet rá, leiratlan hagytam, de a közlendők is elég anyagot nyújtanak a dolog felvilágosítására.

Az érintett levelek így hangzanak:

Augusztus hó 14-én 1858.

„Tekintetes igazgatóság! Gáváról ide visszaérkezve, sietek a tekintetes igazgatóságot az ottan szerzett tudomásról értesíteni, mely a már Szolnokról tett jelentésemben nyilvánított véleményemmel összhangzólag látszik lenni: mert itt is csak azt vallja mindenki, hogy a rozs már megromlott volt a késedelmes és hátrányos eljárás következtében.“

„R. ügynök ur egy másik körülményt tudatott velem, nevezetesen: hogy mind a három hajó, mint már az O—k ur kormányosa is mondotta Szolnokon, túl terhelve volt, mit a Franciska és Ferencz hajók kormányosai Tokajon kijelentettek; sőt azt is hogy biztosak a bekövetkezendő veszedelemről, s nem mennek addig tovább, míg terhök meg nem könnyítettik, mind elsőbik, kinek hajóján a megalkudott 1500 köböl helyett 1786 köböl volt, a tokaji biztos S... G...z urral összeszólalkozott, de feladatván, goromba szavaiért még meghotoztatott, és az ut folytatására parancsoltatott. A nevezett 2 hajó kormányosai és vontatói mind szolnoki lakosok lévén ha a tekintetes igazgatóság e körülmény bővebb kiderítését óhajtja, esedezem Debreczenbe utasítandó becses rendelkezéseért, hogy visszatérve, annak elintézése végett Szolnokon kiszállhassak, stb., stb.“

Tokaj, Augusztus hó 15-én.

„Hivatkozva tegnap tett alázatos jelentésemre, stb. — az ügynököt hűtelen kezeléssel nehezen lehet bélyegezni és így a legnagyobb hiba a késedelmes munka folytatásában látszik rejleni; de a tegnap is már megemlített körülmény, hogy tudniillik a hajók a vizállásához képest túlterhelve voltak, a felmerültek következtén mind inkább ténynyé látszanak alakulni. Továbbá St.-György hajóra nézve a gávai előjáróság és R...y ur is állították, hogy meg nem foghatják mikép lehet az, hogy harmadnapra a rozsz már oly döglélhetes bűzű volt, hogy a munkások azért szökdöstek meg a kihordástól, s azért huzta magát mindenki vissza a munkától. Itteni gőzhajózási felügyelő N... M... ur még azzal pótolja, hogy biztos kutfőből állithatja, mikép a három hajó túl volt terhelve és Szent-György hajóban már azelőtt 8 nappal is volt víz, minek nagyobb bizonyosságául S..... J.... Gottesmann ur biztosát állithatja elő, ki maga is oda volt Gáván azon szándékban, hogy mind kettőjük számára rozst vegyen, de miután 8—10 napos csirát látott a rozson, félt venni, hogy semmiféle marha meg nem eszi, mit elnök ő nagyságával is személyesen tudatott, és megmondá, hogy ha véletlenül a társulati ügynökségnek eszébe nem jut a **Ferenz** és **Franciska** hajókat feltartóztatni és ki nem rakatott volna belőlük, mind a kettő menthetetlenül elsüljedt volna.“

„A junius 15-től egész julius végéig volt vizállást a gőzhajózási hivataltól kivéve, azon körülményről, hogy csakugyan volt-e már elmerülés előtt víz a hajóban, —

ha ellenrendelést Debreczenben nem veendek — Szolnokon igyekszendem bizonyosságot szerezni, stb. stb.

Szolnok, Augusztus 19-én 1858.

„Tekintetes igazgatóság! A Gávánál elsülyedt St.-György hajó tárgyában nyert kiküldetésemben, miképeni eljárásomról, hivatkozva e f. hó 15-én Tokajból tett alázatos jelentésemre van szerencsém eljárásom befejezéseül a következőket jelenteni.“

„Annak, hogy a Szent-György hajóban már a veszedelem megtörténte ellőtt is lett volna viz, minden fáradozásom daczára, nyomába nem jöttem; hanem kiderül az $\frac{1}{2}$ alatti mellékethen G.... J.... St.-György hajó kormányosa vallomásának 5-ik pontjából, hogy ő Szolnokról már azon ígéret mellett távozott tulterhelt hajóval, hogy Tokajban a teher minden esetre meg fog könnyíttetni, de ezt, mint előadja, minden erőlködése daczára ki nem vihette, sőt az egész teherrel az utat folytatni, parancsoltatott; kitűnik továbbá ugyan ezen vallomás, és a $\frac{1}{2}$ és a 3-ik szám alatti hajtó vontatók, és elsőbbiekkel szintén szóra egyező vallomásokból, hogy Tokajban a tulajdonos megbizottjai részéről a hajószemélyzet kérelmére semmi figyelmet nem fordítottak, nem alkalmazták a terhet a viz állásához, és hogy az ut folytatására parancsoltattak, és hogy csak a véletlen mentette meg a társaságot a másik két hajó elsülyedésétől. Ugyan ezen melléklet 2-ik pontja szerint kitűnik az is, hogy a hajók erősen terheltettek meg.“

„Arra nézve, hogy a Szent-György hajó rosz állapotban lett volna berakatáskor, csak a $\frac{1}{2}$ alatti melléklet 1-ső pontja alatti vontató tett említést, —

melyről különben itt általánosan az a vélemény —; megis akartam törvényesen vizsgáltatni, de T... ügynök ur nem tanácsolta, mert ugymond ugyancsak O....r a becsüs, ki ezen hajót O—k urnak eladta jó drágán — bizonyosan nem fog róla rossz véleményt mondani, hanem ha a társaság érdekében van, jobb lenne Pestről valakit leküldeni, mert ő is lélekismeretesen azt mondja, hogy rossz volt a hajó, de nem szeretne O... ur ellen tanuskodni. Szükség esetére tájékozás végett mellékelem a tokaji vizállást $\frac{1}{2}\%$, és a szolnokit a 4% alatt, továbbá az 5% alatt a tokaji, 6% alatt, a nyiregyházi piaczi árakat, valamint az $\frac{1}{2}\%$ alatti melléklethez 2. 3. 4. pontvallomást.“

Másolata az Uj-Fejértői társulati ügynök levelének a társulati felügyelőhöz.

„A mi a Tiszán elsülyedett s a társaságot érdeklő hajó elsülyedését illeti, ebbeli felvilágosításom következő: Folyó hó 14-én Ungvárból két régi jó barátom G... A. és G. urak Debreczenbe menendők meglátogattak. Többek közt a magyar biztosító társaság ügye jövén szóba, abbeli fájdalmukat is kinyilatkoztatták, hogy ezen első magyar társaságnak még is sok ellensége van közvetve és közvetlen. Ekkor beszélték, hogy most legközelebb a Tiszán süljedt el egy gabonás hajó, mely a magyar társaságnál biztosítva volt. A tulajdonos zsidót szándékos rossz akarattal vádolták, mivel ez már neki harmadik biztosított elsülyedt hajója; és hogy a hajón levő kormányosok, ismerve a víz rossz helyzetét és a veszedelmet, figyelmeztették a veszedelemre, és kérték, hogy ne szerencséltesse a

hajót, — de a tulajdonos mindennek daczára neki hajatott a veszélyes helyeknek, s úgy történt a szerencsétlenség. — A fent czimezett urak Csicszerben, Ung megyében laknak, én azt hiszem ha a fensorolt körülmények állanak, a társaság nem köteles kármentesítéssel.

A fenidézett levelekhez csattolt melléletekből több hiteles tanu vallomása után kiderült tehát először az, hogy a St.-György hajó tul volt terhelve; kiderült a gávai előljáróság bizonyítványából, hogy a hajósok figyelmeztették a vészes helyre (a mederben fatörzsökök voltak), s még is ez okmányokat Lévai vezénylő igazgató az összes igazgatósági ülésnek elő nem terjesztvén sem a hajó rosz állapotát, mely állitva volt, részrehajlatlan becsüs által, mind ezt a társulat felügyelője óhajtotta, ki nem deritvén, a kárpótlás 4526 forintban utalványoztatott és kifizettetett. És pedig a 24353 sz. kötvény szerint a rozs köble 4 for. 48 krajczárban levén biztositva, e biztosított összeg, daczára annak, hogy a rozs már romlott volt, s daczára annak, hogy a melléletek szerint az akkori piaczi ár 3 for. 36 kr. —4 forintig ingadozott, köblönként 10 kr. levásával egészen kifizettetett.

Ugyancsak Gottesmann urnak egy másik Mária nevű hajója, mely kukoriczával volt terhelve, s a magyar biztosítási társulatnál biztositva, Vörösmart és Czigánd közt julius 21-én elsülyedt. A kárfelszámítási irományokat, bár az igazgatóság jegyzője voltam, nem láttam, csak annyif tudok, hogy e hajóteherért 7432 ft. 37 kr. kárpótlási summa fizettetett, s így G.... ur a társaságtól egy maga közel 12000 pengő forintot kapott.

2. Második eset az a) alatti pontra:

M... és D... haszonbérlok Partoson, mely különben a temesvári főügynökséghez tartoznék, ezerekre menő szalás gabonát és takarmányfélét biztosítottak a magyar biztosító társulat aradi főügynökségénél May és Steiner urnál. A dolog eddig rendiben van, mert biztosítani akármely ügynöknél lehet, s hogy a biztosító urak az ügynöki jutalékot inkább rokonaiknak szánták, ezen fenakadni nem szabad. De már az baj volt ám, hogy csakhamar egymásután 2 tűzkár adta magát elő, s mind a kétszer Lévai vezénylő igazgató nem igazgatósági felügyelőt küldött le a károk felvételére mint máskor, hanem a dolog elintézését May és Steiner aradi főügynökökre bizta, kik a kárt meg is vizsgálták s becsületesen ki is fizették. Azonban alig történt ez meg, már ismét harmadik tüzeset jelentetett be. Mi sok, csak sok, ez uttal tehát H...z igazgatósági felügyelő küldetett le a hely színére. Ez szigoruan vevén a dolgot, a tulajdonos urak saját gazdasági naplóból kiderítette, hogy csak 700 keresztbuzával biztosítottak többet, mint a mennyi termett. Mit volt mit tenni, felügyelő ur a kárpótlást megtagadta; sőt ennél is többet tett. Volt még egy kazal szalma 600 p. forintig biztosítva, mely eddig le nem égett: erre a biztosítást felmondotta, s kérte a kötvények vissza adatását. A tulajdonos urak azonban folyamodtak az aradi főügynökökhöz, ezek ismét bepanaszláák felügyelő urat Lévainál, ki vezénylői hatalmánál fogva ez utóbbinak megparancsolá, hogy a kárt igazságosan egyenlitse ki, a kazal szalma biztosítását is hagyja meg. H...z ur úgy tett, mint parancsolva volt, s talán pár hét mulva esupa tör-

ténethől — — — — — a kérdéses szalma elégett, s vele együtt a magyar biztosító társulat néhány száz forintja füstté vált! — Ehhez nem kell commentár; de azt is megfoghatja mindenki, hogy miért köpköd ellenem oly mérgesen a különben jámbor „Aradi Híradó“. Bizonyos embereknek erősen tyúkszemökre hágtam.

1. Első eset *b)* alatti pontra:

Valami B...r budai gazdag polgár mintegy 6000 p. fortig a magyar biztosító társulatnál biztosította csépeletlen gabona terméseit. Ugy de az épület, melyben lett volna állítólág a gabona, leégett, s ő nem maga ugyan, hanem meghatalmozott ügyvéde követelte a kárpotlást. Tanuk vallommásaiból, kik közt voltak a gabona nyomtatók is, kiderült, hogy míg a gabona kinyomtattatván s kiesépettetvén egy más ház padlására hordattatott; a szalma egy része pedig a hely színeén eladatott. Az igazgatóság tehát, miután meghatalmazotat nyilatkozatra még egyszer sükertelenül felszólítá, s a tárgyat véleményezés végett a jogtanácsosnak kiadá, B...r ellen végzés után is sehogy sem akart a dolog előre menni, s az egésznek vége az lőn, hogy az épület, mely pedig csak az átkozott hüleség végett égett le, természetesen véletlenből, kárpotlani rendeltetett.

2. Monor mellett egy pusztán, bizonyos haszonbérlőnek szintén kifizettetett azon biztosított és leégett szénája, a mely vizsgáló társulati felülegyelő véleménye szerint nem is teremhetett.

3. Hasonló eset adja elő magát egy turpásztói haszonbérlőnél, hol a biztosított széna ára is tulesigázva adatott fel. A dolog comprommissionális bíróság által döntetett el.

Átaljában, dohány, gabona, takarmányféle biztosításoknál számtalan esetet tudnék előszámlálni, hol a biztosított tárgy mind mennyiségre mind értékre nézve hamisan adatott fel. S ámbár ily esetben a biztosítási feltételek 20 §. értelménél fogva az igazgatóságnak a kárpotlást megtagadni, sőt a biztosítási díjt is vissza nem adni teljesen jogában állott volna: ezt még is soha nem tette. Jut eszembe, hogy valahányszor ily eset fordult elő az igazgatósági ülésben, mindig Lévai harczolt legjobban a mellett, hogy kárpotlás adassék. Bűnvádi eljárás alkalmazásáról pedig hallani sem akart, mert mint mondá, ha a társaság ilyet cselekednék, vagy a kárpotlást egyszerűen megtagadná, a közvélemény előtt minden becsületét elveszitené. Én pedig bizonyossá teszem Lévai urat, hogy a közvélemény az igazgatóságot épen ezen puha eljárásáért rójva meg, mi egy uttal a társaságnak is roppant károkat okoz. Kiméletlen szigorral kell a speculansok ellen fellépni, mert ha egynek sikerült az ily vétkes speculatio, ennek hire mindjárt az egész vidéken elterjed, s a gazembereket vérszemre kapatja. Lám a kecskeméti ügynök U. ur, egy talpig becsületes férfiú ezért volt kénytelen ügynökségéről lemondani, mert mind lemondó levelében írja: „jönének hozzám biztosítók bőszséggel, kik tanya épületeiket, s künn levő takarmányaikat biztosítanak, de szemükből kilátom hogy azok el fognak égni; s ha elfogadom biztosításra, akkor a társaságot károsítom meg, ha pedig elutasítom őket, akkor engem gyujtanak fel.“ Egyetlenegy esetben sem kell megengedni, hogy az ily szándékos gonosztevők speculatioja sikerüljön; ezt kívánja a biztosító közönség, ezt a társaság érdeke.

De ha az igazgatóság az értéken túl feladott biztosításokat is ki akarja fizetni, joggal kívánhatják a részvényesek, hogy mind az igazgatósági kerületben, mind a főügynökségekben ne állíttassanak ki kötvények, ha a feladott mennyiség vagy érték távolról is kétségbe vonathatik. És azt annyival inkább követelhetik, mert ily eset legtöbb fordult elő hogy az igazgató hibáját a főügynöknek kellett kiigazítani. Például M...r ur a szegedi határban takarmány készleteit az igazgatóságnál helyben Pesten biztosította körülbelöl 5000 forintig, s mivel a biztosított tárgy helyisége a szegedi főügynökség kerületébe esik, a kötvény Szegedre küldetett le az ottani főügynökhöz Zsótér Endre urhoz. Ez sokalván a biztosított öszeveget, azt igen tetemesen leszállította; ellenben a széna maig is megvan, ha csak a marhák meg nem ették; legalább nem égett el.

A c) alatti pontra, melyszerint a tárgy biztosítva sem volt, még is kárpótlás fizettetett érte, szintén tudok két esetet.

1. Cservenkán, Bács vármegyében B...sch hasonbérlnök a magyar társulatnál biztosított szálás gabonája leégvén, a szalmát, mely biztosítva nem volt, nem akarta a szegedi főnök kifizetni, de Lévai ur által utasították, hogy fizesse ki, mi meg is történt. Itt ugyan a summa csak 90 forintot tett, de oly tárgyért, mely biztosítva nem volt, mégis sok.

2. Duna-Földváron, Strausz ur házat biztosította a helybeli egyik ügynöknél F...r urnál. Ez azonban a bevallást, bár a díjt is felvette, nem küldé fel az igazgatóságnak, s így kötvény se adatott ki róla. Időközben a dunaföldvári roppant tűzveszély megtörténvén, s több

leégett épület közt a S... ur háza is leégvén, ez egész nyugalommal sietett F... ügynökhöz, kárpótlását követelendő. De mily nagy lón bámulása midőn megérté, hogy biztosítási bevallását az ügynök Pestre felküldeni elfelejté, s így kárpótlásra sem tarthat számot. A kárvallott folyamodott tehát az igazgatósághoz; ez pedig S... jogos igényét elismervén, meghagyá a hibás ügynöknek, hogy a kárt sajátjából térítse meg. Sok vajudas után végre az ügynök kiegyezett a kárvallottal, neki 400 forint kárpótlást igérvén; de egyuttal folyamodott az igazgatósághoz, hogy e kár felét, 200 forintot magára vállalni sziveskedjék. Az igazgatóság mely először oly helyesen járt el, egyszerre kiesett szerepéből s a 200 forintot az ügynöknek ajándékozta, azon reményben, hogy ez majd idővel sok biztosítást fog szerezni. Tisztelet, betsület, de igazság is! az igazgatóság adhat gratificatiot a társulat érdekében tett szolgálataokért, de tagadom, hogy joga legyen egy hanyag ügynököt megjutalmazni. Vagy ha Lévai urnak a kérdéses ügynök oly jó barátja, hogy ennek ügynökké lett kineveztetése miatt az igazgatóságnak kelemetlenséget is szerzett, a kérdéses 200 forintot miért nem fizette ki a maga erszényéből? Más erszényére rendelkezni könnyű dolog, de nem szép.

A d) alatti pontra hozhatok fel egy káresetet, melynek megfejtését „Rebus“ képen kilehetne tűzni.

A temesvári gyertyagyár, mely a magyar biztosító társulatnál volt biztosítva, szerencsétlenül leégett. A kár felvételére, mellőztével az egyesületi rendes liquidatornak, S... d fő kezelő ur szemeltetett ki Lévai által, ki épen küzködött a halmozott restantiákkal, s kinek

távozása az üzleti mérleg elkészítése tekintetéből teljességgel nem volt czélszerű. Ez a kárfelszámítási jegyzőkönyvet f. é. Febr. 11-én be is zárta, de azért a kártalanítási ügy még martius 25-én nem volt lebonyolítva. Ugyanis S....d ur megvizsgálván a szenvedett kárt, ennek valódi értékét 31700 p. forintban állapította meg. Ugyde itthon az egyesületi első titkár, s a kárszámítási osztály főnöke a kárjegyzőkönyvhöz mellékelt irományok után azon meggyőződésre juttottak, hogy a valódi kár 15,000 vagy legfeljebb 17,000 forintra rughat. Így új felülvizsgálatra levén szükség, az igazgatóság a bécsi vezérügynökség liquidatorát D... urat hívta le s Temesvárra küldte el.

Ez, mint meghatalmazott, kiegyezkedett a gyár tulajdonosával, s 31700 forintnyi kárból több ezer forintot lealkudván, azt 25800 forintban állapította meg. De a dolog még csak most talált bökkenőre. Tudniillik a gyárt $\frac{1}{3}$ részben az igazgatóság a drezdai, másik $\frac{1}{3}$ a frankfurti „Providentia“ nevű külföldi társulatoknál viszonzbiztosította. Ezek pedig, a velök közlött kártalanítási irományokból azon meggyőződést vették, hogy a kárfelszámítás helytelen, s ezért a kárpótlást egyenesen megtagadták, még pedig a Providentia illedelemmel ugyan de szárazon; a drezdai társulat pedig kijelenté, miszerint ha a magyar biztosító társaság igazgatósága patriotismusból a temesvári gyárnoknak valamit ajándékozni akar, ő sem vonakodik ez áldozathoz járulni, de a kárfelszámítás helyességét el nem ismerheti.

Igy állván a dolog, kénytelen volt az igazgatóság az ügy elintézése végett harmadszor egy bizottmányt

Temesvárra leküldeni; hanem már ezt a tulajdonos, ki a társulat meghatalmozottjával tett kialakudást dönthetlenné tartá, s ki erre támaszkodva, az építkezést el is kezdette, el nem fogadta. E szerint az ügy, tudtomra még april 18-án sem volt, vagy talán még most sines elintézve.

Ezek elolvasása után önkénytelenül sok megfejtendő kérdés jut az embernek eszébe.

1. Ha a kárt először 31700 forintban állapították meg, hogy lehetett ebből 5900 forintot leengedni? Hiszen 5900 forint e pénzsűk világban nem tréfaság!

2. Hogy lehet a kár, ugyanazon kártalanítási irományokat vévén alapul, egyszer 31,700, máskor 25800, majd ismét 15—17000 forint?

3. Ha az igazgatóság által egyszer megállapított s elfogadott kárszámlát a külföldi viszonzbiztosító társulatok ismét felülvizsgálhatják, s a kármegtérítést belátásuk szerint megtagadhatják, mi haszna van akkor a viszonzbiztosításnak?

4. Ha a magyar társaság igazgatósága magát külföldi társulatoktól teszi függővé, mi biztosítékot nyújthat a biztosítottak, hogy ez szerencsétlenség esetére kárát pontosan pótolva látandja, midőn a nagyobb tárgyaka néha $\frac{3}{4}$ részben is külföldi társulatoknál szokta biztosítani?

Ezek mind életbe vágó kérdések; s a temesvári esemény már is nem csupán a Bánságban, hanem helyben a haza fővárosában is megtette a maga káros hatását a társulat érdekére nézve.

Igy a napokban a helybeli hengermalom igazgatója, a gyár tűz elleni biztosítását $\frac{1}{5}$ részben a magyar

biztosító társulatnál akarván eszközölni, indítványát a választmányának eléterjeszté, de ez heves vitatkozás után csak $\frac{1}{7}$ részben határozta (tavaly $\frac{2}{13}$ részben a magyar társulat és a Nuova együtt osztozkodtak) a magyar biztosító társulatot részeltetni. E végzés indoklására szóval épen a temesvari példa hozatott fel, mely szerint a magyar társaságigazgatóság magát külföldi társaságoknak rendelvén alá, az óvakodás nem felesleges.

Hogy az igazgatóság a kárfelszámításoknál a vizsgálatokat nem a kellő szigorral és renddel kezeli arra az általam felhozott esetek is elegendő tanubizonyságot szolgáltatnak; pedig én csak azon eseteket hozhatom elő, melyek történetesen tudomásomra juttottak, hát még mennyi rendetlenség lehet titokban, ha meggondoljuk azt, hogy a főügynökség által eszközölt kárfelszámításokat egész hivataloskodásom ideje alatt és így egy évig, az igazgatóság soha át nem vizsgálta; s ha meggondoljuk azt, hogy daczára annak, miszerint a kárfelszámítás módja életkérdése minden biztosító társulatnak, még is 2—300 káreset közül alig van 10 káresetnek nyoma az igazgatósági jegyzőkönyvben, a többit mind maga Lévai vezénylő igazgató intézte el, legfeljebb a napos igazgató tudomásával.

2. Viszonbiztosítás.

A viszonbiztosítás minden biztosító társulatnál második legfontosabb ága a kezelésnek. Viszonbiztosítás azon cselekvény, midőn egy biztosító társulat a nála biztosított tárgyat, kisebb nagyobb részben (fele, harmad, vagy negyed részben) ismét más társulatnál

biztosítja, s azért díjt fizet, vagy is helyesebben mondván, a lefizetett díjnak aránylagos részét a másik társulatnak engedi. Vannak ugyanis tárgyak (gyárak, kastélyok, stb.), melyek egy summában roppant értéket képviselnek, s melyek azért, ha történetből el találnának égni, egy biztosító társulatot, ha az az egész érték risikóját magára vállalná, könnyen megbuktatnának, mert a kárpótlás a társaság egész alaptőkéjét kimerithetné. Már magából ezen elemzésből kiderül, hogy a viszonbiztosítás némely esetekben elkerülhetlen szükséges, de csak azon esetekben, melyek a társulat létét veszélyeztetnék; ellenben ezt minden aprólékos tárgyra kiterjeszteni, annyit tesz, mint egy társulatot függetlenségétől megfosztani, azt másoknak alárendelni, szolgájává, gépévé alácsontítani; egy uttal a társulatnak csak bizonytalan és csak megtörténhető kár helyett, évről évre bizonyos és megtörténő kárt okozni.

A magyar biztosító társulat igazgatósága ez utóbbi utat követi; csekély értékű paraszt házat is nyakra főre viszonbiztosít. Én még hivataloskodásom ideje alatt szüntelen panaszkodtam e viszonbiztosítási düh ellen. Észrevételemet nyilván megmondottam majd az igazgatóknak, majd a választmányi tagoknak. Sükertelenül. Egyik vállalat vonított, hogy nincs beleszólási joga a kezelésbe; másik a társaság megszilárdítására szükségesnek tartotta a viszonbiztosítást minél szélesebb körre kiterjeszteni. De én ha 99-szer hiába beszéltem, századikszor ismét szót emelek, talán egyszer meghallgat valaki. Hiszen tények, számok megmutatják e tulságos viszonbiztosítás káros voltát, névszerint a magyar biztosító társulat mindjárt az első esztendőben, idegen

társulatnak a kölcsönös számla megtétele után több mint 80,000 forintot fizetett felül, mi tiszta veszteség.

Igen de a kiterjedt viszombiztosítás szükséges, a társaság megszilárdítására, mondják némelyek. Na ugyan szép megszilárdítás, ha egy társaságot úgy akarunk megszilárdítani, hogy annak évenként 80—100,000 forint kárt okozunk! Ez bizony csak annyi, mint ha egy embert úgy akarnánk lábára állítani, ha rajta minden nyomban eret vágunk, s belőle minél több vért kicsapolunk; vagy a kárt úgy akarjuk kikerülni mind Megyeri tett a macskával, ki félvén, hogy ez ugrása közben az ablakot betörheti, be sem vára a veszélyt, hanem előre kitorpte az ablakot, hogy a macska szabadon kiugorhassék.

Hiszen ha semmi rizikót nem akarunk magunkra vállalni, minek alkottunk akkor biztosító társaságot, minek tették össze a részvényesek pénzeiket?

Oh! de mondják mások, jó és tanácsos a történhető kárt több vállakra elosztani, s azért minél több idegen társulattal viszombiztosítási szerződésre lépni. Így mi is engedünk át a nálunk tett biztosításokból más társulatoknak, ők is adnak nekünk vissza esérében; mi segítjük őket a szenvedett károk elviselésében, ők meg minket segítenek; egy szóval, kárt és hasznot egyenlően megosztunk.

Csalódás, illusio, uraim! az egész, és nem egyéb!

Vegyünk fel egy biztosító társulatot, s tehát például a magyart, mi sorsa leend ennek, ha több biztosító társulattal viszombiztosítási viszonyba lép. Három eset adhatja magát elő, tudniillik vagy annyi értékű tárgyat ad fel a magyar társaság a vele szövetkező társulatok-

nak, mind a mennyit ezektől visszacapott; vagy a magyar társaság ad az idegen társulatoknak több érdekű tárgyat viszonzbiztosításra; vagy megfordítva ezek adnak fel neki nagyobb értéket mint cserében visszacapott.

Első esetben, ha a körülmények mind a két szerződő társulatra egyenlők, mind a feladott biztosítások, mint az átvállalt rizikók értékei, mind a kölcsönösen fizetett provisiók egyformák levén, az egész dolog oda megy ki, mintha nem is viszonzbiztosítottak volna, s legfeljebb a sok haszontalan irka lirkát lehetett volna kölcsönösen megkimélni. De e semmi eredmény is csak akkor állana elő, ha mint mondám e körülmények mindenben egyenlők; ellenben a magyar társulatra, mely külföldi társulatokkal szerződött, még ez első esetben is nem egyenlő a körülmény, azaz a viszonzbiztosítás reá nézve hátrányosabb, mert köztudomásu dolog, hogy Németországban a nagy concurrentia miatt a biztosítási díjak sokkal olcsóbbak mint nálunk, s így, ha a németországi társulatok viszonzbiztosítás fejében a magyar társulatnak évenként 100,000 forint díjt fizetnének, e summáért legalább is át kellene 30—40 millio forint rizikót vállalni, holott megfordítva a magyar társulat 100,000 forint viszonzbiztosítási díjért legfeljebb 10 millio rizikótól szabadulna meg. A magyar társulat tehát minden esetre nagyobb rizikóval terheltetnék.

Második esetben, ha tudniillik a magyar társulat ad fel több biztosításokat, vagy is ő fizet több viszonzbiztosítási díjt az idegen társulatoknak, a veszteség világos a magyar biztosító társulatra nézve, mert tapasztalásból tudjuk, hogy a biztosító társulatok, egyre másra több éveket vévén fel, csak kivételesen fizetnek több kárt mint a

mennyi díjt bevesznek, hiszen a részvényes társaságot épen azon ezélből keletkeznek, mert nyerni és nem veszteni akarnak; tehát világos, hogy az évenként több viszonzbiztosítási díjt fizető társulat tetemes hátrányban van. És ez az eset áll jelenleg a magyar biztosító társulatra nézve.

Harmadik esetben, ha a németországi társulatok fizetnének több viszonzbiztosítási díjt a magyarnak, mint ez amazoknak, megfordítva állana a dolog, s a magyar társulat fogna nyerni. De ez esetet először soha sem fogják elérni (a külföldi társulatok jobban tudnak számítani, mint mi); másodsor ha elérnénk is, még akkor is kétséges lenne a haszon, mert mi az ottani helybeli körülményekkel ismeretlenek levén, ki áll jót nekünk azért, hogy az idegen társulatok nem épen a tüzszveszélyes tárgyakat szemelik ki viszonzbiztosítás tárgyául.

A mondottakból kitetszik, hogy a viszonzbiztosítás csak akkor indokolható, ha igen nagy érdekű tárgyak adatnak fel biztosításra. Ellenben csekélyebb tárgyakra is kiterjeszteni, a legnagyobb eredménytelenséget, rendszeresen pedig tetemes kárt idéz elő.

A magyar társulat alapszabályainak 44-ik §-ában e szavak olvashatók: „A vezénylő igazgató köteles — — — — — szoroson ragaszkodni azon alapelvhez, hogy egy egy biztosítandó tárgyra nézve az alaptökének 3% magasabbra rugó özveget el ne fogadjon.“ E szerint a társulatnak 3 millio forint alaptökéje levén, a legmagasabb elfogadható tárgy 90,000 forint értékű lehetne. Már ez alapszabály hallgatag nem magában foglalja-e azon elvet, hogy a társaság csak 90,000 forinton felül tartja elmulhatlanak a viszonzbiztosítást? De ha

az igazgatóság e summát csak egy harmadra t. i. 30,000 forintra szálítja le, s a többi biztosításokat maga számára tartotta volna meg, már is a lefolyt 10 hónapos üzletévben 80,000 pengő forintot gazdálkodik meg a társaságnak, s e szép összeg pénzt jobb lett volna a részvényeseknek a hazában kiosztani, mint külföldi társulatoknak ajándékozni. Mert ha ez eljárás jövő évekre is gyakoroltatni fog, a magyar biztosító társulat felállításának azon egyik igen fontos indoka is, hogy életbe lépte által sok pénz a hazában marad, csúfosan kijátszatik.

A magyar biztosító társaság igazgatósága jelenleg a kölni, frankfurti (Providentia), dresdai, lipcsei és magdeburgi németországi társulatokkal áll viszonzbiztosítási szerződésben. Ezeken kívül a trieszti társulatoknak is ad csekélyebbszerű biztosításokat, de velök szerződés nincs kötve. A fent elősorolt külföldi társulatok közt a kölni tisztán viszonzbiztosító társulat, mely csupán viszonzbiztosítással foglalkozik. És a magyar társaság igazgatósága evvel áll legterjedelmesebb üzletben, úgy hogy a tűz és szállítási biztosításokon kívül, a jégosztályban tett öszves biztosításoknak felét a kölni társulatnak engedte. Ennél fogva maga ezen társulat a lefolyt évben 40,000 forint tiszta nyereséget tett sebre, mit a magyar társulat igazgatóságnak köszönhet.

E helyett örömet számokkal adnám elő a magyar társulat viszonzbiztosítási üzletét, de fájdalom egész hivataloskodásom ideje alatt a viszonzbiztosítási ügyben oly amabilis confusio uralkodott, hogy ezt legjobb akarrattal nem tehetem. Midőn utoljára a december havi igazgatósági jelentést kellett a választmány számára ki-

dolgoznom, óhajtottam volna a viszonzbiztosítás mérlegét az egész évről kimutatni; de az üzleti könyvek rendetlensége miatt ezélt nem érhettem: csupán a főkönyvvezető körülbelől állítá, hogy az igazgatóság a külföldi társulatoknak viszonzbiztosítási díj fejében többet fizetett 200,000 forintnál, melyért ezek cserében 76,000 forint kárt pótoltak. Ellenben a külföldi társulatok mintegy 60,000 forintnyi biztosításokat adtak vissza a magyar társulatnak, melyért ez amazoknak körülbelől 15000 forintnyi kárt térített meg. E számok hitelességéről jót nem állok. Hanem azt már hitelesen állithatom, hogy december végén, a zárszámadás bevezetével, a kölcsönös követelések kiegyenlítése után, a magyar társulat igazgatósága felülfizetett

A lipsei társulatnak 8,000 tallért,

A kölninek 25,000 ezüst forintot,

A dresdainak 17,000 „ „

A Providentiának kellett volna 22,000 forintot fizetni, de a kölcsönös kiegyenlítés evvel még nem történt meg. Az Aziendának, is fizettetett 3000 forintot. És ezen már is tetemes összegekben még nincsenek ben à Conto fizetések, melyeket az igazgatóság koronként a fenemlített társulatoknak fizetett, sem a többi itt nem említett társulatokkal a kiegyenlítés meg nem történt. Ugy hogy ha a viszonzbiztosításért felülfizetett összeget lehuzván (tudniillik a károk kölcsönös megtérítését) 80000 ezüstforintra teszük, inkább kevesebbet mondunk, mint többet. Számokkal belehet tehát bizonyítani, hogy a tulságos viszonzbiztosítás tetemes kárt okozott a magyar társaságnak. Ily viszonzbiztosítási rendszer mellett a magyar társaság csak a külföldi társulatok

szolgájává, gépévé aljasítja magát. Mi csak azért agítottunk mindenfelé az országban; azért irtunk körleveleket a püspökökhöz, országnagyokhoz, stb.; azért futottunk, fáradtunk; több hazafiak csupa patriotismusból azért biztosíták tüzbiztos épületeiket, melyek azelőtt soha sem valának biztosítva, hogy a külföldi társulatoknak több nyereséget jusson! Ily viszonzbiztosítási rendszer mellett az igazgatóság a társaság függetlenségét is áldozatul dobja; mert a károk megtérítésében idegen társulatok akaratjától teszi magát függővé; ezenkívül tapasztalásból tudjuk azt, hogy minden ilyenféle viszonzbiztosítási szerződéseknél az idegen társulatok befolyást gyakorolnak a díjak megszabására s követelik, hogy ez vagy amaz díjak felemeltessenek, a biztosítási feltételek módosítottassanak, stb.

Én tehát nem vagyok barátja a viszonzbiztosítási szerződéseknek, de ha a részvényesek a viszonzbiztosítás alkalmazását nem csupán a 90000 for. értéket meghaladó tárgyaknál kívánják életbe léptetni, s azért illő korlátok közt nem lenének idegenek viszonzbiztosítási szerződésektől: ez esetben is óhajtanám, hogy az igazgatóság külföldi társulatok helyett a birodalomban létező társulatokkal lépne viszonzbiztosítási viszonyba.

Okaim következők:

1. A birodalmi társulatok oly tárgyakat adnának fel biztosításul, melyek hozzánk közelebb fekszenek s így jobban megítélhetnénk, hogy viszonzbiztosításra nem szemeltetnek-e ki éppen a tűzveszélyesebb tárgyak.

2. A birodalmi társulatok igazgatóságai által liquidált károk hejyessége vagy helytelensége eránt a szük-

séges ellenőrködést mi szomszédságban könnyebben gyakorolhatnánk.

3. A magyar biztosító társulat és a többi birodalmi társulatok biztosítási díjai közt nem nagy különbség létezőn, a kölcsönösen átvállalt rizikók inkább egyensúlyba hozathatnának.

4. Ha a külföldi biztosító társulatok, mint hajdan a magyar nemesember e rettenetes két szót: „nem fizetek“ kiejtik, mint tették most a temesvári gyár ügyében a drezdai és frankfurti társulatok, mindjárt zavarba jövünk, s nem vagyunk biztosak, hogy a külföld törvénye nem hajlandó-e saját intézeteit nagyobb pártfogásba részeltetni mint az idegen magyar társulatot; holott megfordítva a birodalmi biztosító társulatok egy és ugyanazon törvény oltalma alatt állanak.

5. A külföldi társulatok vagyoni állásáról nincsen biztos tudomásunk, s az évenkénti kimutatásból csak annyit tudunk, hogy a magyar társulattal viszonyban álló fenelősorolt intézetek, a trieszti társulatokhoz hasonlítva szegényeknek mondhatók, s így a nagy közönségnek annyi biztosítékot nem nyújthatnak.

6. Még a távolság is előnyt ad a birodalmi társulatoknak az idegen társulatok felett, mert Triesztbe vagy Bécsbe csak előbb megérkezhetnek a feladott viszonybiztosítások, mind Kölnbe vagy Frankfurtba (nem is említvén azt, hogy a birodalmi társulatok főügynökségeik gyakran egy városban székelnek a magyar társulat főügynökségével), pedig bizony a tárgyak a levél elmenetele ideje alatt is leéghetnek, s az egész rizikó a társulat nyakán maradhat.

Ugyde ezekre azt mondja Lévai Henrik vezénylő igazgató, hogy a trieszti társulatok vonakodtak a magyar társulattal viszonzbiztosítási szerződésbe lépni. Fentebb láttuk, hogy ez légből kapott állítás: sőt ő játszotta ki a trieszti társulatokat, miért is ezek Lévai eljárását nyilvánosan „perfidnek“ nyilváníták.

3. Az Üzleti könyvek.

Ha Lévai a biztosításban csakugyan birt volna annyi szakismerettel, mennyit magáról kürtölt s mennyit szakvatlan pártfogói utána gagyogtak, úgy az üzleti könyvek elkészítése és vezetése körül legjobban megmutathatta volna talentumát, s vezénylő-igazgatói képességét. E helyett azonban a magyar biztosító társulat üzletkönyvei nem készültek, hanem készülődtek és vezetődtek a szerint, mint a tűz jobban-jobban körömrre égett.

Elmondom chronologiai rendben:

A főkönyv vezetője már 1857. augusztus havában kijelöltetett, de kineveztetése daczára annak, hogy a társaság a tiszamelléki tűz ellemi biztosító társulattal öszveolvadván, ennek utján már 1858. január havában fogadott el biztosításokat, csak mart. 1-ső napján történt meg. Azonban főkönyv nem levén, ismét 2 hétig kellett várakoznia, s ekkor is a főkönyv elkészítésében a főkönyvvezető tanácsa meg nem halgattatván, ez igen tetemes hiányokkal jött létre. Így tehát a főkönyvvezető mindjárt hónapos restantiákkal kezdte meg működését, s hogy valamikép a jour ne lehessen, eleinte egy személyben pénztárnoknak és ellenőrnek is kellett lennie.

E dolgon segítve lett az által, hogy valahára pénztárnok is neveztetett ki; így szintén az ellenőr, kinek a

Saldo Conti-t kellett volna vezetni, april. 1-ső napján megválasztatott, de csak máj. 1-sején léphetett hivatalába. Üzleti könyveket készen ez sem találván, névszerint Stornus-, Viszonbiztosítási-, Helyleirási-könyv teljesen hiányozván, ennek is várni kellett 2 hétig, a mely időre azután lóhalálából a szükséges üzleti könyvek tetemes hiányokkal valahára elkészültek. Quotient könyv (mely kimutatja, hogy minden biztosításból minden évre és időre mennyi biztosítási díj esik) az egész lefolyt évben nem létezett, ennek hiányzása csak a folyó évben juttott eszébe a vezénylő igazgatónak, midőn már a végszámadás bezárása után az üzleti mérleget kellett volna kicsinálnia. Hogy tehát e hiányos segítve legyen, tömegben nevezték ki a gyakornokot, s mintegy 20 egyén nyakra főre izzadott a quotientek kidolgozásában, de még april. 20-án a viszonbiztosítási quotientek restantiában voltak, pedig az alapszabályok 59 §-a szerint május havában rendes közgyűlésnek kellene lenni, s a 49 §. e szabályt állítja fel: „Minden évi december hó harminczegyedik napján be fognak záratni a számadások, melyek a vizsgáló bizottmány által legfeljebb négy héttel a közgyűlés előtt átvizsgálva, a választmány utján jóváhagyás végett a legközelebbi közgyűlés elibe terjesztetnek és hirdalok utján közzététetnek.“

Hogy fog már most e két alapszabályi pontnak az igazgatóság megfelelni? Felelet: sehogy sem és pedig mindjárt az első esztendőben nem, mi egyenesen a vezénylő igazgató szakavatatlanságának és hanyagságának tulajdonitható.

Hát még a quotientek ily elhamarkodott kidolgozásába hány hiba csuszhatott be? Bizony szép számmal

lehetett az, ha meggondoljuk, hogy a viszonbiztosításra kijelölt feladásokból az illető biztosító társulatok csaknem minden harmadikát visszaküldték azon egyszerű ok miatt, mivel hibáktól hemsegének. Vagy talán ez is alaptalan állítás? Tessék a választmányának a levelezéseket átvizsgáltatni s aztán nyilatkozzék. Ily szeleburgya munkával nem sok becsületet nyerendünk külföldön a magyar vének, pedig okozója nem magyar, hanem csak magyarország születésű

Az ellenőr, nagy nehezen munkájához foghatván, Lévai vezénylő igazgató gondoskodott, hogy ez se lehessen a jour. Ugyanis azonkívül, hogy a Saldo-Contit ő vezette, ezenfelül neki kellett a számtalan díjkötelezvényeket átvizsgálni, regisztrálni, és még más körébe nem vágó dolgokat végezni, a nélkül, hogy csak egy gyakornokot vagy segédet nyerhetett volna maga mellé. Tulterheltetése legjobban kitűnik abból, miszerint aztán hogy hivataláról lemondott, 4 hivatalnok és gyakornok neveztetett ki azon teendők végzésére, melyeket neki egy magának kellett teljesíteni.

Az üzleti könyvek pontos vezetését lényegesen gátolta Lévainak azon elve, miszerint egy hivatalnokot egy szakban nem igen hagyott megmelegedni, hanem mindég cserélte berélte őket. Innen nem esoda, ha az üzleti könyvek, egy párnak kivételével, teljesen hiányosak. Így például a Saldo-Conti vezetőjének adatait a Storno-viszonbiztosítási stb. könyvekből kellett volna venni, és még is megfordítva ezek vették adataikat a Saldo-Contiból. Tehát természetes, hogy ezek nem igen vágnak öszve. Egy izben például a drezdai társaság részére kellettén a zárszámadást kimutatni, azon kimu-

tatás, mely a viszonzbiztosítási könyv után dolgoztatott, csak 1400 forintban különbözött a Saldo-Conti kimutatásától. És e roppant különbséget csak a Saldo-Conti után lehetett nagy nehezen kiegyenlíteni.

Volt egyszer a jégverési osztálynak egy fő számkönyve, melyben minden megvala írva, csak a fő özvegg és az ügynök neve nem. Ezenkívül ugy össze vissza volt piszkolva, corrigálva, vakargatva, hogy már a chemiai szerek is felmondták utóljára szolgálatukat. E könyv később frissen lekopiroztatott.

Mit mondjak az ügynökökkel folytatott üzlet ilevelezésekről? Ezek közt számtalan van olyan, hol egy tétel az ügynök javára vagy terhére kétszeresen előfordul, holott igen lényeges pontok érintetlenül maradtak.

Sok hiányt tudnék még az üzleti könyvekre és levelezésekre nézve felhozni, de ez mind olyan, hogy: „*digito potius monstrari quam describi potest.*“

Azért csak annyit mondok, hogy ha a választmány meg akar győződni az itt mondottak helyességéről vagy alaptalanságáról, vizsgálja meg maga a kérdéses üzleti könyveket és levelezéseket; továbbá kérdezze meg ez iránt a szakférfiakat, névszerint mutattassa elő magának azon levelet, melyet Kollmann főkönyvvezető az igazgatóságnak írt akkor, midőn egy izben hivatalától elbucszott; adassa elő magának azon tervezetet, melyet Oppodi volt ellenőr az igazgatóságnak benyújtott, az ellenörködésre vonatkozót; kérje el Stern kárszámla főnökének a kárfelszámításokra vonatkozó észrevételeit; végre olvastassa el magának Kiss, helyleírás vezetőjének, a könyvhelyes vitelére ezéző javaslatát. Ez iratok-

ból sokkal többet fog a választmány megtudhatni mint én itt előhoztam; részemről megtettem kötelességemet, midőn a választmányt figyelmeztetem; a többi nem az én dolgom.

4. Az ügynökségek szervezése.

A kezelésnek negyedik, de igen fontos ágát képezi az ügynökségek szervezése. Az ügynökök keresik a kenyeret a társulatnak, s azért ezek ügyességétől és becs és becsületességétől függ nagy részben a magyar társulat jövője.

Lássuk tehát, miképen járt el az igazgatóság e részben.

A társulati alapszabályok 40-ik §-a szerint az ügynökök kinevezése az igazgatóság feladata lett volna. E jogot azonban Lévai vezénylő igazgató magához ragadá, mert csak a főügynökök választását terjeszté elé az igazgatósági ülésnek; a magyarországi alügynököket pedig, kik a kinyomatott névsor szerint 896-an vannak, minden előleges bejelentés nélkül maga nevezé ki, úgy hogy az igazgatósági jegyzőkönyvekben alig tétetik 20 ügynökről említés. Hogy ez eljárás a társulat érdekére káros volt, mutogatnom nem szükség. S hogy e jogot Lévai ur magához ragadá, azon sem csudálkozom, mert talán más is hajlandó lenne hatalmát a kelletinél tovább terjeszteni, ha körmeire nem koppantanának; de hogy ezt tenni az igazgatóság elmulasztotta, azon méltán sajnálkozhatunk.

A magyar koronai tartományokban, mint fentebb említünk, 13 főügynökség állítatott fel, u. m.: Pozsonban, Sopronban, Győrben, Zágrábban, Sziszekén, Eszéken,

Zimonyban, Szegeden, Temesvárott, Aradon, Debreczenben, Kolosvárott és Miskolczon. Ezen főügynökségek kerületeinek meghatározásában nem az volt a döntő szempont, minek egyedül kellett volna lennie, tudniillik, hogy a biztosító közönség gyorsan megkaphassa a kötvényeket — hanem egyedül Lévai urnak indokolatlan önkénye, s az illető főügynökök követelése.

Igy látjuk, hogy Baranya Sopronba, Hont Posonba küldi a biztosítási bevallásokat, s onnan várják a kötvényeket, holott ezek Pestről kétszerte gyorsabban kielégíthetnének. Továbbá a régi Bácska s a temesi bán-ság a szegedi, temesvári, aradi és pesti főügynökségek közt annyira szét van darabolva, hogy az illető főügynökök alig tudják magokat tájékozni, miután három egymáshoz szomszéd község, három különböző főügynökség alatt áll. Hogy ez sok zavarra ad alkalmat, mutogatnom nem kell.

A magyarországi főügynökségeken kívül az ausztriai koronaországokban is állítottak fel fő- vagy is inkább vezér-ügynökségek, mert Lévainak, ismervén a magyar ember gyenge oldalát, eleitől fogva kedvencz paripája volt külföldön nagy lármát, és zajt ütni, csakhogy ez nem a társulat érdekében történt, mert mint látánk a külföldi társulatokkal kötött viszonzbiztosítási viszony csak 80,000 forint kárt okozott; a csehországi és galicziai vezérügynökségek is tetemes veszteséggel dolgoznak s csupán a bécsi vezér-ügynökség az, mely becsületesen kiállja a sarat, mit egyébiránt az ottani fáradhatatlan és szakavatott első titkárnak Benesch urnak köszönhetünk. S hogy a fennemlített országokban a magyar biztosító társulat üzlete

nem fog fényes eredményt mutatni, előre is láthatá minden okos ember, ki megtudta fontolni, hogy itt hiányozni fognak a patriotikus buzgalom, s más tényezők, melyek Magyarországhban az üzletet lényegesen elősegítették. De Lévainak csak szemvakító csillám és nagy szavak kellettek, és nem valóság. Azt hitte, hogy ily uton könnyebben nélkülözhetlennék fog kikiáltatni a magyar biztosító társulatra nézve; s valóban sok jámbor embernél célját érte.

Nézzük már, miképen járt el Lévai a magyarországi 896 alügynök kinevezése tárgyában. Ő mint pontos és szakavatott ember eleinte tartott egy ügynöki könyvet, melyben betűrend szerint minden össze vissza volt írva. Tudniillik benne voltak azok, kik ügynökségért folyamodtak, de ki nem nevezettek; benne voltak, kik folyamodtak és kinevezettek; benne voltak a jégverés elleni biztosító nehaj magyar társulat ügynökei, s közöttök sokan, kik már meghaltak; az élők pedig fel nem szólítatván, hogy hajlandók-e a magyar általános biztosító társaságnál is az ügynökséget elvállalni. Ellenben sok ügynök nem volt benne, kik pedig valósággal ügynökök voltak, s más oldalról sok után oda volt írva, hogy kineveztetett, pedig soha sem volt ügynök. Megsajnálván e bábeli zavart, bár e dolog körömhöz nem tartozott, igyekeztem, egy hiteles ügynöki könyvet készíteni s az elküldött levelek másulataiból a valóban kinevezett ügynökök névsorát megállapítani, s az ügynökök levelezési nyelvét is kicsinálni, mire azelőtt senki sem gondolt. Munkám azonban nem lehet tökéletes, mert mint mondtam sok ügynök volt kinevezve, kiknek a levelezésekben semmi nyomára nem akadhattam, míg más oldalról

a levelek másolatai szerint kinevezett ügynökök nem voltak ügynökök, mert Lévai urnak tetszett későbben ezeket visszahuzni, s a megírt leveleket el sem küldeni. És e tárgyban volt vele első összeütközésem. Ugyanis egy alkalommal az ügynökökhöz körlevelet kelletvén bocsátani, Lévai megpillantá, hogy duna-földvári ügynöknek N...a P... ur vagyon leírva. Erre méltóztatott nagy lármát csapni, hogy az ügynöki könyv roppantul rendetlen, miután N...a ur soha sem volt ügynöknek kinevezve. Én pedig erre válaszolám, hogy én az ügynökök névsorát a kinevező levelek másolatából készítvén el; ha a könyvben rendetlenség van, e rendetlenséget maga vezénylő igazgató ur okozta, s állításom gyámolítására a levelek másolatait rögtön kikeresvén, a N...a urhoz menesztett ügynöki kinevező levelet neki megmutatám. A tény világos volt, s azért Lévai ur csak annyit válaszola, hogy e levelet, mely az igazgatóság nevében már alá volt írva, s le is másolva, ő megsemmisítette. De én ezt meg nem szagolhattam, s még akkor azt sem tudtam, hogy Lévai urnak szokása, némely neki nem tetsző leveleket láb alól eltenni. Merényletemet soha sem tudá többé Lévai megbocsátani, hanem e pillanattól kezdve kifogyhatatlan ármányainak célpontjául szolgáltam.

De én, mint mondám, még ekkor nem tudtam, hogy Lévai mily részrehajlással jár el az ügynökök kinevezése körül; nem tudtam, mennyire pártolja az izraelitákat, különösen oly ügynökségek elnyerésében, melyek jövedelmezőknek mutatkoztak. Hanem most már olvasván, hogy 896 ügynök közt 228 izraelita van kinevezve s előttem a dunaföldvári, bajai, aradi stb. események titokban nem levén, most már tudom, hányat ütött az óra.

A közönségnek nem az a panasza, hogy ügy-
nőköknek, hivatalnokoknak izraeliták is választattak;
hiszen az ügyesek, a becsületesek miért ne lehetnének
megválaszthatók? A sérelem csak abban áll, hogy ezek,
más jelesebbek mellőztével felekezeties részrehajlással
pártoltattak, mi csak a társulat kárára történt. Csak
vak nem látja azt, hogy a nagy tömeg ellenszenv-
vel viseltetik az izraeliták irányában, s ha még azt is
látja, hogy ezek más érdemesek mellőzésével pártolat-
nak, úgy az ellenszenv gyűlölséggé fajul, mi valóban
sem a társaság sem magok az izraeliták érdekeire nem
kívánatos.

De e tekintetben Lévai oly felekezetességet fejtett
ki, mellyel az öszves igazgatóságot nem egy izben ér-
zékenyül compromittálta, a társaság s a biztosító kö-
zönség érdekét pedig egészen mellőzte. Lássunk néhány
példát.

Talán egy helyről sem folyamodtak ügynökségért
oly számosan, mint Dunaföldvárról, mely tűz elleni
biztosításra nézve is nevezetes hely, ezenkívül mint
hajózási állomás fontos szerepet játszik. A folyamodók
közt voltak tekintélyes kereskedők, polgárok, honoratió-
rok és földbirtokosok. Mind ezek Lévai urtól kitérő vá-
laszt kaptak. Hanem egyszer N...a P.. helybeli keres-
kedő is folyamodott, kit becsületességénél széles ismeret-
ségénél fogva már azért sem leheté elutasítani, mert
azelőtt egyik trieszti társulatnak ügynöke levén, a bizto-
sítási téren is otthonos volt. Azért tehát a kinevező levél
az igazgatóság nevében megíratott, de Lévai ezt el nem
küldé, miután még akkor a kéz alatt folyt alkudozások
be nem fejeztettek, melynek célja vala N...a urnak az

ügynökséget csak úgy engedni által, ha ez hajlandónak mutatkozik F...r ural, Lévai barátjával, ezt közösen viselni. Az alku végre megtörténvén, mind kettő kineveztetett. De időközben ügynökségért N..y előkelő földbirtokos is folyamodván, ennek Lévai az igazgatóság nevében azt iratta, hogy kérelmének hely nem adathatik, miután Dunaföldváron az ügynökség már be van töltve, mi azonban akkor még igaz nem volt; később F...r ügynöknek csakugyan kineveztetvén, N... ur ebben mellőzését látta, s az igazgatósághoz kemény szavakkal irt levelében panaszkodott, hogy igazat nem monda, s hogy csak az izraelitákat pártolja. Pedig az igazgatóság egészen ártatlan volt, s az egészről mint Lévainak egyedüli titkos manipulációjáról, egy kukkot sem tudott. És ez eset miatt mondta N...y ur először azt, hogy a társulatot helyesen nem „első magyar biztosító társulatnak“, hanem „első magyarországi zsidó társulatnak“ kellene nevezni. Így szerze Lévai ur jóakarókat a társulatnak egy oly egyénért, kit később ügynöki hanyagsága miatt, mint fentebb láttuk, az igazgatóság 200 forinttal meg is ajándékozott.

Az igazgatóságot hasonlóul érzékenyen compromittálta Lévai a bajai ügynökség kérdésében is. Bajára, mint igen jövedelmes helyre, egyedüli ügynöknek Lévai R...ch Jonás barátját szemelte ki, a többi folyamodókat egyszerűen visszautasítván. Igen, de Baja nagy hely és fontos hajózási állomás, hol több ügynök is sikerrel előmozdithatná a társaság ügyét. Mivel azonban egyes személyek kik R...ch ur mellett ügynökséget akartak vállalni, szárazon visszautasítottának, végre a bajai takarékpénztár csupa hazafiságból felajánlotta magát, hogy

Baján kész az ügynökséget elvállalni. Lön nagy zavarodás Lévai ur agyában. Ha az ajánlatot elfogadja, akkor a R...al tett szóbeli titkos szerződését, melynél fogva neki a bajai ügynökség kizárólag ígértetett, bontja fel; ha el nem fogadja, akkor nyílt bizonyítványt ad magáról, hogy mily kevéssé méltányolja a társaság érdekét. Mit volt mit tenni. Lévai ur különféle kitérő fogásokhoz folyamodott, hogy például a takarékpénztár, mint testület, nem képes az ügynökséget folytatni, stb. De a takarékpénztár nem hagyott magán kifogni, minden ellenvetésre talpra esett feleletet adván, nem maradt más hátra, mint őt ügynöknek R... urral egyetemben kinevezni. Ez megtörténvén, Lévai más eselhez folyamodott. Tudniillik az igazgatóság nevében R... urhoz levelet irt, hogy a vizbiztosításokat kizárólag ő veheti fel Baján. E levélre támaszkodva, R... ügynök nyomtatott falragasztványokban adá tudtára a közönségnek, hogy hajóit egyedül és kirekesztőleg ő nála biztosíthatja. A takarékpénztár igazgatósága bámulattal s egyszersmind boszankodással olvasta e hirdetést, s nem késett, a magyar biztosító társaság igazgatóságához egy levelet irni, s ahhoz az ügynöki kinevező levelet s más okmányákat csatolni, melyekből kitűnt, hogy a takarékpénztárnak jog adatott külömbség nélkül mindennemű biztosításokat elfogadni, melyek a magyar társulat által életbe léptettek; s egyszersmind kemény szemrehányást tön, hogy kölcsönös szerződést ily uton akarja kijátszani. De a magyar biztosító társulat igazgatósága is bámulattal olvasta e levelet, mert nem tudá, hogy alattomban Lévai manipulált itt, s azért a takarékpénztár követelését jogosnak ismervén, a dolog kiegyenlítése végett Stern hajózási fel-

ügyelő urat a hely színére leküldte. Így compromítálta Lévai ismét az igazgatóságot, s így akarta a takarékpénztárt az ügynökség vitelétől elidegeníteni, holott az egész Magyarországon alig van egy ügynökség, mely több biztosításokat szerzett s pontosabban fizetett volna, mint a bajai takarékpénztár. Ehhez sem kell Commentár!

Minő igéretnel birta rá Lévai N... S... urat hogy, az aradi főügynökséget Steiner és May urakkal közösen elválalja; miképen játszotta ki később őt; s mily keservesen compromítálta ez által Osztrovszky József urat, a magyar társulat egyik legértelmesebb és legbecsületebb hivatalnokát: ezekről nem szólok, mert oly hurokat kellene megpendítenem, melyek baráti keblekben fájdalommal rezegnének vissza.

III. S z a k a s z.

Lévai Henrik mint vezénylő igazgató.

Már az előszóban megmondtam, hogy nekem Lévai Henrik ural mint egyes személylyel nyilvánosan semmi dolgom; én őt csak mint „az első magyar biztosító társaság“ vezénylő igazgatóját veszem éles, de részrehajlatlan kritika alá.

Véleményem szerint arra, hogy valaki egy biztosító, különösen pedig magyar biztosító társulatot vezethessen, négy tulajdon kívántatnék meg; u. m. először tiszta jellem, másodszer igaz magyar sziv, harmadszer szakismeret, negyedszer férfias magaviselet, melynél fogva oly társulatot, melynek 60 hivatalnoka s öszvesen 2000 ügynöke van, vezényelni képes legyen.

Lássuk sorban, megvannak-e ezen tulajdonok Lévai urban. Lássuk először a jellemet. Erről itélni igen kényes dolog levén, én nem követem az ő példáját, s rágalmatokat sem háta mögött, sem nyilvánosan nem szórok ellene, mint ő irányomban teszi; az eddig általam elősorolt tényekből ítéljen kiki, a mint neki tetszik; én megelégszem avval, hogy hiteles bizonyítványt hozok fel, hogy egy járásbiróság mint bíróság, miképen bizonyított Lévai ur jelleme felett. A bizonyítvány német eredetiben így hangzik:

Z. 1020

3. Apr. 1856.

Z e u g n i s s .

Vom k. k. Bezirksgerichte Kula, als Gericht, wird über Ansuchen des Herrn Joseph Réty, Bevollmächtigter der k. k. priv. allgemeinen Assecuranz, hie- mit ämtlich bestätigt, dass aus der ddto. 124 gepflogenen Erhebung sich herausstellte, dass der von der k. k. privil. Riunione Adriatica in Triest zur Aufnahme und Veranlassung des Verkaufes des im Monate Juni 1855 in Neu-Verbász auf dem Schiffe Marianna des Herrn Laurenz Svab nass gewordenen Kukurutzes herabge- sandte H. Lévai am Tage der verkündigten Licitation in aller Früh an den Herrn Joseph Krieshaber und Isak D. Polakovics ein Quantum licitando verkauft, und erst dann zur festgesetzten Licitationsstunde in Folge einer unter ihnen stattgehabten Uebereinkunft zu ihren Gun- sten, aber zum Nachtheile der Gesellschaft die zweite Licitation abgehalten habe. Kula, am 3. April 1856.

Prokopesányi,

Bezirksvorstand.

Magyar fordításban így hangzik:

1020 sz.

apr. 3. 1856.

B i z o n y i t v á n y

A Kulai járásbiróság, mint bíróság, Réthy József urnak, mint a es. k. priv. Allgemeine Assekuranz meg- hatalmazottjának megkeresésére, hivatalosan bizonyítja: hogy a 124 alatti vizsgálatokból kiviláglott, miszerint Lévai H. ur, kit a es. k. priv. Riunione Adriatica

Triesztben az Uj-Verbásznál, Svab Lőrincz Marianna nevű hajóján 1855 jun. havában megnedvesült kukoricza számbavételére s illetőleg eladására kiküldött, a kihirdetett árverés napján jókor reggel bizonyos mennyiségű kukoriczát Krieshaber József ée Polakovics D. Izsák urnak árverési uton eladott, és a második árverést a kihirdetett órában, saját javukra, de a társaság kárára köztök történt egyetértés következésében, csak azután tartotta meg. Kula, apr. 3. 1856.

Prokopcsányi,
járásfőnök.

Ezen bizonyítvány, ugy hiszem, elegendő indok arra, hogy a részvényeseket figyelmeztessem, valljon a károk felvételének megrendelését, melyet a társulati alapszabályok 44-ik §-a a vezénylő igazgatóra ruház, tanácsos-e továbbra is Lévai urra bizni, ki már egyszer egy más társaság kárára, hiteles bírósági bizonyítvány szerint, ily visszaélést követett el; kivált midőn a magyar társulatnál egy évben előforduló károk a fél millio forint értéket is felülhaladják.

Lévai ur igen szeretné másokkal elhítenni, s magának érdelmül felrovnai, hogy az első magyar biztosító társaságnak ő az alkotója. Ezt azonban kereken tagadom, mert e társulatnak hire sem volt akkor, midőn Nádosy urhoz, a volt magyar jégellen kölcsönösen biztosító társulat igazgatójához, házamnál szerencsém volt s többek közt engem is felszólított: miképen lehetne a kérdéses intézetet egy oly általános biztosító társulatá átalakítani, mely a biztosítás minden ágait üzletkörébe venné, e mellett a kölcsönös intézetek jó oldalát, azaz az olcsóságot is megtartaná, s a károk teljes kárpótlását s

igy a részvényes társaságok előnyét is czélul tűzné. És hogy Nádosy ur eszméjét később a kölesönös jégellen biztosító magyar társaság kormányzata tette érlelté s a mostani általános magyar biztosító társaságot életre hozta, s hogy Lévai ur csak a mások által nevelt gyümölcsöt sajátítá el maga részére, ezt minden ember megtudhatja Pesten, ha megtudni érdekében van.

De ha igaz volna is a mit tagadok, mi érdeme volna Lévai urnak ebben? Talán nem ön veszi ennek legnagyobb hasznát? Hát Szabó Pál nem volt tervezője, alkotója, s egyszersmind sirásója a boldogult magyar kereskedelmi társaságnak? Minden alkotói érdeme daczára tehát bátor vagyok, ön iránt bizalmatlanságot szabazni; s ha a birósági bizonyítvány elég nem volna, s óhajtaná, hogy egyesek is határozott váddal lépjenek fel ön ellen, tessék velem parancsolni, szívesen szolgálандok.

E szerint Lévai ur jellemére nézve tisztában volnánk már, de tisztában vagyunk avval is, hogy ő nem oly magyar érzelmű, hogy egy magyar intézetet magyar szellemben vezethetne. Ő maga sem tudván magyar nyelven fogalmazni, ez az oka, miért nem szereti, ha az ügynökök magyarul leveleznek; ez az oka, hogy németajku ügynököket, kik eleinte magyarul kezdenek levelezni, német írásra buzdított; ezért bontá fel az aradi főügynökséggel tett szóbeli szerződést, melynek tartalma magyar levelezés vala; ezért üldözi a magyar hivatalnokokat; ezért kiabálja hangosan, hogy ezek nem tudnak és nem akarnak dolgozni; s ennek bebizonyítására azért mutatá meg Török István választmányi tag urnak a magyarok által vezetett üzleti könyveket; ezért akarta az igazgatósági ülésben elvül kitűzetni, hogy a magyar biztosító

intézethez hivatalnoknak oly magyar fel ne vétessék, ki németül nem tud fogalmazni, holott megfordítva a német ajku tisztviselők közt sok van, ki magyarul beszélni sem tud, fogalmazni pedig egyik sem képes. Ezenkívül fentebb a kezelési szakaszban láttuk, hogy a német ajkuak által vezetett üzleti könyveket is bátran megmutathatta volna a fentisztelt választmányi tag urnak.

De ha Lévai magyar érzelmére oly könyűnek talál-
tatik, talán szakavatottság biztosítási ismeretei annyira
sulyosak? Lehet valami a dologban; mindjárt meglátjuk.
Még most is van néhány jámbor magyar ember, ki bona
fide hiszi, hogy Lévai nélkül a magyar biztosító társulat
fen nem állhatna; s ő maga elég szerénytelen, azt köve-
telni, hogy Lévai Henrik = a magyar biztosító társulat.
Ilyesmit hittek eleinte azok, kik Lévait vezénylő igaz-
gátónak választák; ezt hitte Osztrovszki József barátom,
ezt hittem sok tekintetben én is. Én, ki a különféle biz-
tosítások elméleti részét még a társaság felállítása előtt
tüzetesen tanulmányoztam s e tárgyban sok cikket
irtam, óhajték a magyar társulathoz bejutni, hogy a biz-
tosítás gyakorlati részét is megtanulhassam. Különösen
pedig Lévai Henrikkel kívántam megismerkedni, kit a
magyar biztosító társaság alapítói a biztosítási ügyben
tekintélynek tartottak. Hogy nagy kereskedelmi szellem
rejlik benne, azt mindjárt gyanítám, mert tudomásomra
esett, hogy már honvéd korában nyeregbundával és
báránybőrrel kereskedett, mit csakugyan egy katona se
mondhatott magáról, s neki nem Szent-Tamás sauczaira,
hanem Brassó falaira lönek szemei függesztve.

Kíváncsiságomat Lévai tudománya eránt még ne-
velte az, hogy eleinte a legjelesebb tehetségű férfi is

ha hivatalért folyamodott, egyszerűen elutasították, azon okból, mert a biztosítási szakot nem érti. Gondolám magamban, nagy és nehéz tudomány lehet az a biztosítási ügy. Lám Lévai az első titkár talentumát is, ki pedig vagy 20 év óta foglalkozik a biztosítással, csak szatócsi tehetségnek tartja, hát a te tudományodat valljon mennyire becsüli? Hittem és hittük többen, hogy talán Lévai talált valami újat, talán ő tett valami rendkívüli felfedezést a biztosítás mezején. Azonban szó a mi szó, bizony mi úgy jártunk Lévaival, mint Jupiter békái a kért királyyal. Közibünk is lepotyant Lévai, s lőn néma csend; „continuere omnes intentique ora tenebant.“ Néma figyelemmel kísértük Lévai ur lépteit valami rendkívüli tehetség szemlélésére valánk elkészülve; de miután láttunk, hogy a magyar biztosító társaság biztosítási feltételeit, díjait, irományait, utasításait, szerelvényeit stb. csaknem szórul szóra a trieszti társulatokról másolta le, kezdének szemeink felnyilni. Majd később az üzlet folyama alatt rájövén, hogy Lévai az életbiztosítási szakban teljesen járatlan, a tűz- jég- és szállítási osztályoknak is csupán kalmári oldalát bírja, magasabb erkölcsi és nemzetgazdasági lényegéről pedig fogalommal sem bír; az üzleti könyvek szervezésében s vezetésében egészen tudatlan: csaknem úgy jártunk Lévaival ismét mint Jupiter békái, melyek a léczkirályra lassanként ráugrándoztak, s onnan kurutyulának hangosan más királyt kérendők.

De Lévainak járatlansága a biztosítási ügyben s a szatócsi tehetségen is alsóbb fokon áló műveltsége még nem ártott volna annyit a társulat érdekének, miután minden szakban és osztályban elég jeles hivatalnok állott

oldala mellett, kiktől tanulhatott vala; hanem magaviselete oly férfiatlan és aljas, hogy ez által minden hivatalnokot magára haragítván, még ha lángesze volna is, soká nem tarthatná a kormány rudját.

Követeljen a vezénylő igazgató a hivatalnokoktól hivatalos dolgokban szorgalmat, rendtartást a legszigorubban; legyen egyesek irányában komoly, de illedelmes és nyájas; legyen ő az összes tisztviselői személyzetnek az igazgatóság előtt igazságos pártfogója, oltalmazója, támasza. De mit tett e helyett Lévai? Ő volt az, ki a hivatalnokokat az igazgatóság előtt alaptalanul bevádolta; ő volt az, ki egyik hibáját hamisan a másik nyakára tolt; ő volt az, ki a hibázó hivatalnokot jóakarátú szelid megintés helyett illetlen lármájával megszégyenítette; ő volt az, ki spioni rendszert állított fel a magyar biztosító társulat irodájában, s aljas jellemű árulkodók értesítése nyomán szerzett magának tudomást a hivatalnokok érületéről s magaviseletéről; ő volt az, ki gyermekes és boszantó tiszti szabályzatot dolgozott ki a meglett férfiak irányában; ő volt az, ki a hivatalnokok kérelmét az igazgatóság előtt, hamis alapnál fogva sikertelenné tette; ő, ki maga 6800 forintot fixumot huz évenként a társulattól, volt az, ki a hivatalnokok illendőbb díjaztatását gátolta; végre ő volt az, ki fogyhatatlan ármányaival lemondásra kényszerítette a társaság buzgó de a mellett becsületüket szerető hivatalnokokait.

Én magam Lévai ármányai miatt hagytam oda a magyar biztosító társulatot, melynek érdekét annyira szivemen viseltem s maig is szivemen viselem. S mivel sok barátom és jó ismerősöm levélben felszólítottak, hogy írnam meg lemondásom okát, meg fog engedni az

olvasó, ha e helyen lemondásomat, melyet az igazgatóságnak írásában beadtam, párban közleni fogom.

Lemondásom így hangzik:

Tisztelt Igazgatóság!

Mult szerdán a gyűlésben meg nem jelentem, mert saját ügyemről lévén szó, szerénytelenség lett volna jelen lennem.

Lemondásom okait nem adtam írásban, mert ügyemet nem akarám a személyesség terére hurczolni, hanem cékében és nyugalomban óhajték az egyesülettől megválni, melynek érdekét mindig szívemen viseltem.

Azért még egyszer és utoljára bizalmasan szólottam a vezénylő igazgató urral, hogy lemondásomat szóval terjessze elő az igazgatóságnak. Így békésebb eredményt vártam, de az igazgatóság határozatából látom, hogy reményem meghiusula, mi egyébbiránt a később mondandók után igen természetesen történt.

Kénytelen vagyok tehát lemondásom okait írásban előadni, melyek a következők:

Első és fő oka lemondásomnak, azon meggyaláztatásom, melynél fogva az igazgatóság jónak látta, engemet az étetbiztosítási osztály főügynökségétől, melyre még a mult évi martius 3-ki ülésben megválasztott, eltávolítani akarni. — Ez ugyan végzésileg igazgatósági ülésben nem mondatott ki, de elég arra az, hogy kéz allatt más egyén kerestetett s tudomásommal bizonyos Müller ur már fel is szólítatott.

Nem akarom feszegetni, hogy az igazgatóságnak van-e és mennyiben igazsága, hogy a vezénylettel oly férfit akar megbizni, ki a könyvvezetést gyakorlatilag érti.

Csak azt mondom, hogy ha igazsága van, miért választott meg engem mult évi mártius 3-án? Vagy ha most más nézetre tért, nem lehet-e oly expedienst találni, hogy az egyesület érdeke fentartassék, a nélkül hogy én szégyen padra állittassam? Mert valóban most pirulás nélkül nem jelenthetek meg tisztársaim körében s a nyilvánosság előtt. És valódi gunyirat tárgya lehet az, hogy én az első magyar általános biztosító társaságnál addig voltam életbiztosítási osztályfőnök, míg az nem létezett; mihelyt pedig létesült, más foglalta el helyemet. Második főoka lemondásomnak az, hogy Lévai vezénylő igazgató ur (mi okból és érdekből azt ő tudja) alattomban ellenem ármánykodni meg nem szünik. Ez állításomat előbb csak gyanítám, de bizonyos nyomára csak akkor jöttem, midőn az életbiztosítási tervezeten dolgoztam. Ugyanis épen ő volt az, ki engedelmet adott, hogy nagyobb nyugalom és csend, s miután én mindennap 4—5 órakor szoktam felkelni többet dolgozhatás végett, ott-hon készítem el a tervet és táblázatokat. — És mégis azt vettem észre, hogy az igazgató urak csaknem nyílt roszolásra fakadtak, hogy az irodában meg nem jele- nek. Lévai urtól egy pár jóakarató szó és felvilágosítás mily könnyen szét oszlathatta volna a bizalmatlanságot!

De czáfolhatlan bizonyosságát tapasztaltam ellenemi ellenséges indulatjának mult esőtörtökön, midőn szemembe merészelte állítani, hogy az életbiztosítási tervezetet nem én dolgoztam, hanem a bizottmány; s hogy én az igazgatóságot megcsaltam (ezek saját szavai), midőn azt állítám, hogy mind a 12 táblázatot elkészítve benyújtottam az átvizsgáló mathematicus uraknak, holott a táblázatokat ezeknek kell készíteniök.

Fentebbi sértő szavairól e helyen nem szólok, mert ezekért tőle magától fogok számot kérni, itt csak a dolog érdekében legyen szabad egy pár szót mondanom. Hogy a tervezetet s mind a 12 táblázatot egészen elkészítém, arról bizonyoságot tehet a társulat tisztelt elnöke, kinél e dolgozatok 5 napig voltak letéve. Bizonyoságot tehet maga az igazgatóság és a bizottmány, mely előtt az asztalon kiterítve feküdtek. S hogy ezeket épen az nem látta, kinek először kellett volna megtekintenie, ez mutatja, hogy a szenvedély, a gyarló embereket gyakran megszokta vakítani. — Hogy a mathematicus uraknak némely táblázatotak újra kell dolgozni, ez a bizottmány végzése nyomán történik, mely az 5% szántólivali díj-számítást minden nyugdíjra kiterjesztette, s így szükségessé tette, hogy a kapcsolatos lőkebiztosítások is 5%-el történjenek. — Én csupán az évköri táblázatot nem adtam át, bár használható vala, azon okból, mert azt hittem, hogy Peczval ur talán erre nézve jobb alapot fog felállíthatni. De most látom, hogy ő sem tud jobb alapot találni, mint a minőn én kidolgoztam.

Ha tehát Lévai ur szemembe ily hamis állítást bátorodik tenni, ugyan mit nem követhetett el hátam mögött? Most már fel vagyok világositva, hogy kinek informatioja után történhetett az, hogy fáradságos és hivatalos körömhöz nem is tartozó munkálatomat az igazgatóság nemcsak erkölcsi vagy anyagi jutalommal nem méltányolta, hanem még osztályfőnökségtől elmozdításomat is ezélba vette.

Azt mondta továbbá Lévai ur, hogy én minden áron háborut akarok. Én háborut nem akarok, sőt örülök, ha békében élhetek. De ha valaki a kesztyűt erőszakkal elibém dobja, azt fel nem venni szégyennek tartanám.

Igenis, elfogadom a harcot, s azt folytatom azon erélylyel és lelkesedéssel, melyet belém igazságom érzete önt, s melyet vérrel is megpecsételni kész vagyok. Mert bár a forradalom következtében kénytelen vagyok nem független hivatalt is elvállalni, de szégyennel kenyeremet soha nem keresendem. Inkább szünjek meg élni, mint rögös életpályám végső napjait szégyen borítsa. Tisztelettel maradok az igazgatóságnak

Pesten, jan. 13-án 1859.

kész szolgálja

Fényes Elek.

E lemondásomat egy igen tisztelt választmányi tag, ki a dolgot ki akarta egyenliteni, erősnek találván, tanácsára rövidebb és szelidebb lemondással cseréltem fel. E lépésem azonban nem használt, hanem igen sokat rontott, mert békés közeledésem miatt az elbizakodott Lévai még nagyobb vérszemre kapott.

Lévainak aljas ármányaira még egy másik kitűnő példát hozok fel. A mult nyáron az igazgatóság engem kiküldött, hogy több megyékben ügynököket állítsak, s igyekezzem megnyerni a városok s községek előjáróságait és az árvabizottmányokat, hogy az illető községi és árvai javak a magyar társulatnál biztositassanak. Eljárásom sikeréről tanubizonyságot tesznek az igazgatóságnak hozzám küldött méltányló és dicsérő levelei. H... n egy új ügynököt állítván be, hogy őt a biztosítások felvételére magam betanithassam, P... l... régi jó barátomat rá beszéltem, hogy szilárd tanya épületeit, melyek még soha nem valának biztositva, a magyar társulatnál biztosítsa, nft ő készséggel meg is tett oly feltétellel, hogy az illető

60 frt. díjt csak akkor fizetendi meg, ha pénzét a bankból kikapja. Majd C . . . n egy ügynök hivataláról lemondván, tőle az irományokat, czégtáblákat, s kész pénzben 30 frt. átvettem, s mind ezekről az igazgatóságot levélben értesítém. Azonban L . . . K . . . ismét egy új ügynököt kelletvén betanítani, L . . . J . . . urnak házáat és épületeit baráti emlékül saját terhemre biztosítottam, J . . . és K . . . n pedig két szegény földmivesnek, kik igen szerettek volna biztosítani, de pénzük nem volt, a díj megfizetésére pénzt kölcsönöztem. Visszatérvén Pestre, a főkönyvvivőnek megmondám, hogy az illető ügynökök az említett biztosítások díjai iránt fel ne szólítassanak, mert azokat én fogom befizetni, ha a havi fizetésem napja elérkezendik. — Nem sokára ismét Aradra kelletvén mennem, midőn onnan visszaérkezék, egy igazgatósági ülés után Hajós József alelnök ur megszólított, hogy én biztosítási pénzeket vettem fel, melyeket a pénztárba be nem fizettem. E felszólításban Lévainak bujtogató kezére ráismervén, szárazon és nehezteléssel válaszolám, miszerint esudálkozom, hogy alelnök ur hozzám ily felszólítást intéz, miután az ügynök urak csak a hónap végével szoktak számolni, s többen hónapokon keresztül restantiában maradnak; mire ő azt felelé: hogy Fényes ur nem ügynök. Ez észrevételre, nehogy keserű legyek, egy szót sem szólottam, hanem a kérdéses díjakat aug. 2-án, be sem várván a havi fizetés határnapját, befizettem. De most már azt válaszolom alelnök urnak, hogy igenis nagy különbség van köztem és egy ügynök közt: Első különbség az, hogy én nem tudok ügynököt, ki a biztosítást, csak hogy a magyar társulatnak több jövedelme legyen, maga zsebéből fizette, de én ezt meg-

tettem; második különbség köztünk az, hogy az ügynök az általa felvett biztosításoktól a 10^o/_o provisiót magának tartja; én pedig az általam felvett biztosításoktól a provisiót az ügynököknek, s későbbben az igazgatóságnál ismét 105 forintig biztosítván, az engem illető 10 frt. 30 kr. provisiót a társulatnak ajándékoztam; harmadik különbség köztem és egy ügynök közt az, hogy engem alelnök ur azért, hogy a társulat érdekében néhány forintot kiadtam, s azért rögtön be nem fizethettem, megintett, sőt Lévai most sem pirul engem ez eset miatt hátam mögött rágalmazni, míg egy igazán hanyag ügynököt, de a ki Lévainak barátja, hanyagságáért még 200 forinttal megjutalmaztak. Bizony jobb lenne a velem éreztett szigorúságot más ügynökök irányában gyakorolni, mert mint tudom, a zárszámadás bevégeztével is, ide nem értve a díjkötelezvényeket egyik főügynöknél 17000, másikonál 13000, harmadikonál 11000 forint maradt ki restantiában.

Lévainak, mint vezénylő igazgatónak lehet azt is tulajdonítani, hogy a magyar biztosító társulatnál a hivatalnokok rosszabb bánásban részesülnek, mint egyeseknél a cselédek. Ezekre nézve meg van szabva a felmondási idő, de a magyar biztosító társulat igazgatósága magának azon méltánytalan jogot követeli, hogy a tisztviselőt minden perczen elbocsáthatja, és aztán még is haragszik, ha e jogot kölesönösen a tisztviselő is gyakorlatba veszi, s az igazgatóságtól csak úgy bucsuzik el mint kapufél fától. És az igazgatóságnak ezen méltánytalan eljárása már külföldön is szégyent hozott a magyar névre. Így például a krakói főügynökség liquidatorát, egy előkelő lengyel család ivadékát Kieszkovszky urat,

mivel az üzlet Galicziában nem igen jól megy, minden felmondás nélkül jan. 1. az igazgatóság eleresztette. Kieszkovszky ur azonban legalább $\frac{1}{4}$ évi felmondást, s ennek kárpótlásául fizetése arányában 200 forintot követelt, mi neki meg nem adatván, e botránnyos esetet minden lengyel ujságban közre tette, s ez eljárását a magyar biztosító társulat igazgatóságának, a lengyel nemzet ítéletére bizta. Pedig bizony igazsága lehet Kieszkovszky urnak, mert magának a krakkói főügynök Hölzl urnak az igazgatósághoz irt levelében e szavakat olvasom: „Kieszkovszky ist am 1. Jänner l. J. von uns entlassen, ausgeschieden, ohne dass man ihm früher gekündigt hat. Die Kündigungsfrist ist, wie gewöhnlich, vierteljährig. Mit Recht (unseres Erachtens) nimmt daher der in Rede stehende Kläger den vierteljährigen Gehalt, d. i. 200 Gulden in Anspruch etc.“

Ezek után méltán kérdezheti akárki, hogy ha Lévainak sem jelleme, sem hazafisága, sem szakismerete, sem magaviselete nem üti meg a mértéket, ugyan hogy választhatták őt vezénylő igazgatónak? Felelet: igaz, hogy e tulajdonok ninesenek meg benne, de van egy tulajdona, mely elől minden szerény és becsületes embernek hátrálnia kell. E tulajdonánál fogva ő soha sem hagyja magát másoktól dicsértetni, ezt ő maga megteszi; ezenkívül tetteiben annyira szilárd és állhatatos, hogy ha talán az ajtón kidobnák, az ablakon ismét bejönne. Mondják, hogy a legyeknek is megvan ez a tulajdonságuk. — Én, mikor még hivataloskodtam, az irodából hazafelé a zsidópiaczon keresztül kelletvén menni, mindig boszankodtam, hogy némely bolt előtt csaknem erőszakkal beránczigáltak az

üzlet emberei. Gondolám magamban, ezek a fiatal urak még is messze viszik a kereskedelmi szellemet. De mióta Lévai urat megismertem, azóta pietással tekintek ezen egyénekre, s mindenikben egy egy jövődő vezénylő igazgatót sejditek.

IV. Szakasz.

Az üzlet eredményéről, 1858-ban.

E szakaszt óhajtottam volna tüzetesen és biztos számokra fektetve tárgyalni, de fájdalom huzamos várakozás s legjobb akaratom mellett sem tehetem ezt, mert daczára annak, hogy az alapszabályok 59. §. azt parancsolja, hogy a rendes közgyűlés minden évben majus havában megtartassék, s a 49. §. pedig meghagyja, hogy a megvizsgált üzleti mérleg e közgyűlés előtt 4 héttel adassék megvizsgálva által a választmánynak: mindazáltal a közgyűlés, mint hallom, május 30-án megtartatik ugyan, de a mérleg még május 1-ső napján a vizsgáló bizottmány által nem hogy megvizsgáltatott volna, de annak még át sem adatott; és így a választmány néhány tagjai által felmagasztalt igazgatóság, a legfontosabb ügyben, az évi mérleg elkészítésében mindjárt az első évben az alapszabály 49. §-át világosan megsértette.

És mivel az igazgatóság, a nyilvánosságot kerülve, magát chinai falakkal zárja el, s a kezelésben a legszigorubb titkolódzási rendszert követi, e fontos szakaszcól csak töredékes tényeket sorolhatok elő, melyeket hivataloskodásom ideje alatt magam szemével láthattam, vagy azóta tudomásomra juthattak.

Lássuk tehát először a mult évi nyers díjbevételt, s aztán másodsor a tiszta üzleti nyereséget.

Az igazgatóság nagyon szeret avval kérkedni, hogy tavaly 10 hónap alatt december végeig különféle

biztosítási díjakból 1,200,000 p. forintot vett be; s e rendkívüli eredményt, mint ő hiszi, saját munkásságának és ügyességének tulajdonítja.

Szerény véleményem szerint pedig, a kimutatott 1,200,000 forintnyi díjbevétel épen nem oly rendkívüli eredmény, hogy avval kérkedni lehetne; s ez eredményt is épen nem az igazgatóságnak köszönhetjük; sőt épen az a panaszunk, hogy kedvező helyzetét fel nem használta, s azon általános lelkesedést, melylyel az egész ország a magyar általános biztosító társaság ügyét felkarolta, nemhogy igyekezett volna éleszteni vagy legalább megtartani, hanem inkább fonák intézkedéseivel lehanyagolta.

A fenidézett 1,200,000 forint bevétel épen nem rendkívüli eredmény, mert más biztosító társaságok, melyek az osztrák birodalomban székelnek s melyek közül egyik sem bir oly kedvező helyzettel mint a magyar, sokkal többet vettek be, névszerint a trieszti „Assicurazioni Generali“ ugyancsak 1858-ban az életbiztosítási ágazaton kívül 4,000.000, a „Riunione Adriatica“ 2,900,000, s a „bécsi első biztosító társaság,“ 2,500,000 pengő forint díjbevételt, s így kétszerte, háromszorta többet mutatnak ki, mint a magyar, melynek ügyét pedig egy 6,000 □ mérföldre terjedő ország hazafiúi lelkesedéssel karolta fel, mivel a többi trieszti és bécsi társulatok nem dicsekedhettek; nem is említvén azt, hogy a már említett 3 társaságon kívül az „Azienda“ és „Nuova“ trieszti társulatok is díjbevételre nézve a magyart jóval felülhaladták.

A magyar társaság nem vett be tehát annyi díjt, mennyit bevehetett volna, és egyenesen az igazgatóság

hibájából, mely nem használá fel a kellő eszközöket a biztosítási ügy terjesztésére az ügynökségek hibás és hiányos szervezése által; nem élesztette a hazafiui lelkesedést, miután a hathatósan közreműködő journalistikát kicsinylőleg lenézte; nem igyekezett a magától kifejlődött rokonszenvet megtartani, mert a nyilvánosságot kerülvén, titkolódzasi rendszerbe burkolta magát; sőt inkább az általános lelkesedést nemzetellenies intézkedéseivel lehangolta.

Ha azt akarjuk, hogy a biztosítási kedv és akarat a nemzet minden osztályában elterjedjen, és hogy ez által sok díjt vehessünk be, első és fő szükség az, hogy az ország minden vidékén, minden mezővárosban és nagyobb községben ügynökségek állittassanak fel; már pedig jelenleg is több száz mezőváros és népes község van, hol a magyar biztosító társaságnak nincsen ügynöksége felállítva; pedig bizony nem kívánhatjuk, hogy a szegény ember, ki biztosítani akar, mérföldekre utazzék; s ha nincs a magyar társulatnak közel ügynöke, vagy épen nem biztosít, vagy biztosít a trieszti társulatoknál, melyek e tekintetben ügyesebbek voltak a magyar biztosító társaság igazgatóságnál, mely küldött ki ugyan több ízben egyéneket ügynökségek felállítására, de nem elegendő mennyiségben és minőségben.

Igy például a nagy Zala megyében (a nyomtatott ügynöki névlajstrom szerint) csak 9 ügynök, Baranyában van 8, Komáromban 6, Hevesben 4, Hontban 6, Nógrádban 13, a roppant Somogyban 16, holott a közszerű Sopron megyében magában 53 ügynök létezik.

De minőségi tekintetben is nem mindenütt kellő tapintattal választattak meg az ügynökök. Már fentebb

nemzetiségi tekintetben nem tartottam nyereségnek a társaságra nézve azt, hogy 896 ügynök közt 228 izraelita működik. Üzleti tekintetben még nagyobb veszteség ez, mert hiába nem tagadható, miszerint a nép idegenkedik az izraelitáktól, s az eredmény is igazolja, miután a magyar biztosító társaság 228 izraelita ügynöke közül csak 5 van, kik nagyobb üzlet forgalmat mutathatnak fel, a többiek nagyon szerény szerepet játszanak; s ellenkezőleg épen a magyarok közt, kiket az igazgatóság nem tart üzletre alkalmasaknak, vannak legtöbben, kik szép eredménnyel működnek, mint: Mike Ferencz, Ferenczi Alajos, Kovács József, Rapcsák József, Missik János, a bajai takarékpénztár, stb.

És pedig magyar ügynökök nem azért nem választattak, mert nem jelentkeztek, sőt igen is ajánlkoztak; hanem, mint az előbbi szakokban példákból láttuk, mellőztettek. A trieszti társulatoknak roppant költséggel kellett ügynököket felállítani, s még tetemes pénzáldozattal sem voltak képesek azokat megnyerni, kiket szerettek volna. Ellenben a magyar biztosító társulat igazgatóságánál csupa hazafiságból tekintélyes földbirtokosak, testületek, katolikus és protestáns lelkészek, néptanítók, községjegyzők, stb. készeknek nyilatkoztak ügynökséget vállalni. De ezek közül már most többen le akarnak mondani, mert a német ajku főügynökök által német körlevelek olvasására s német biztosítási irományok használatára szoríttatnak.

A választmánynak ellenem nyilatkozó tagjai az igazgatóságot magas pártfogásuk alá vevén, nyilatkozatukban azt állítják, hogy az igazgatóság nemzetisége tekintetében is megtette azt, mit lehetett. E nyilatko-

zat megegzafolására Nyitra megyéből egy levelet kaptam, melyet a posonyi főügynök egyik érdemes alügynökéhez, egy tiszteletre méltó ref. lelkészhez intézett. Már a 2-ik szakaszban említettem, hogy a magyar biztosító társulatnak 13 főügynöke közül 9 levelez németül, s minden könyveit e nyelven vezetteti. Szabály szerint az igazgatóság a főügynökök kijelölése folytán nevezvén ki az ügynököket, nagyon természetes, hogy a magyar nyelvet nem értő főügynökök nem örömet ajánlanak németül nem tudó magyar ügynököket, vagy ha már mellőzni őket hazafiui tekintetből nem lehet, legalább német körlevél olvasására s német biztosítási irományok használatára szoritják. Ily élő példával akarok egygyel szolgálni.

A posonyi főügynökségi kerületben csupa hazafiságból néhány buzgó reform. lelkész is felajánlotta szolgálatajtát, s az ügynökséget elvállalták. Ezek közül egy a folyó év elején az illető posonyi főügynöktől Edl urtól a jégbiztosítási irományokat német nyelven kapta meg, német körlevél kíséretében, melyben buzdittatnak az ügynökök, hogy a jégbiztosítást hathatósan előmozdítani iparkodjanak. A tisztelt lelkész ur a körlevelet visszaküldé, azon megjegyzéssel, hogy ő ezt nem érti, s egyszersmind a biztosítási irományokat magyar nyelven kérte magának megküldetni. A főügynökség válasza e levélre következő módon ütött ki:

„Főtisztelendő Borza József urnak

Magyar-Sókon, per Tornocz.

Posonyban január hó 21-én 1859.

A körlevelet azon megjegyzéssel visszaküldjük, minthogy a kevés magyar ügynökeink számára magyar példányt kiadni ki nem fizeti magát (be szép!), annál

inkább is, hogy minden bizonnal találkoznak olyanok is ott, kik Önnek azt magyarra fordítani fogják (még szebb!) Tisztelettel Edl és társa.“

Tehát a magyar biztosító társaság igazgatósága Magyarországon nem talál elegendő magyar ügynököt; ellenben a posonyi főügynök felteszi, hogy ha már Magyar-Sókön a lelkész sem érti a német nyelvet, majd találkozik ott egy más magyar ember, ki németül tudván azt magyarra fordítani el nem mulasztandja. Ehhez sem kell commentár! Hanem ehhez csak azt adjuk, hogy ily eljárás következtében több lelkes magyar ügynök le akar mondani, és csak a társaság jövő közgyűlését várják be, hogy akar-e ez a felfedezett visszaéléseken igazítani, vagy az is rágalmaknak nyilatja ezeket, mint a választmánynak nyilatkozó tagjai.

A magyar biztosító társaságnak abban is nagy élénke volt a trieszti társaságok felett, hogy mint hazai intézet ügyét minden magyar lak kivétel nélkül felkarolta. A szerkesztőségek minden haszonlesés nélkül csupán hazafiúi érzelemből minden ezikket, vagy tudósítást, vagy értekezést, melyek a biztosítási ügyre vonatkoztak, készséggel felvettek és a nyilvánosságnak átadták. És valljon e jóérzésű és kedves rokonszenv megtartására mit tett az igazgatóság? Felelet: semmit. Még csak azt sem tette meg, hogy egy oly hazai intézet, mely év 1.200,000 f. bevétellel dicsekszik, minden magyar lapot oly különbség nélkül járasson mind a milyen különbség nélkül pártolták ezek a magyar biztosító társulat ügyét. Sokszor mondtam Lévai vezénylő igazgatónak, hogy minden hazai lapra, legyen az politikai, gazdasági, szépliteraturai stb., fizessen elő az igazgatóság, s egy

tisztviselő mellékesen bizassék meg ki a lapokban koronként megjelenő cikkeket vagy tudósításokat, melyek a biztosításra vonatkoznak, olvassa el, s ezekről az igazgatóságnak jelentést tegyen. Semmi sem történt s mind össze is talán 5 lapra tétetett előfizetés s ezek sem tartattak rendben. Ellenben ha Lévai, vagy az igazgatóság valamit akart a közönséggel tudatni, elég méltánytalan volt Lévai, hogy a mondva csinált cikkeket csupán egy pár lapnak küldé meg, a többiektől azt követelte, hogy vegyék által a kérdéses cikkeket a privilegiált lapokból, mit ezek azonban, igen természetesen nem tettek.

A tekintetes igazgatóság tehát a journalistika hathatós közreműködését kicsinylőleg lenézte, a szerkesztőségek irányában kedveskedni sem igyekezett, s mind össze is annyit tudok, hogy Vas Gerebennek, a „Két garasos lap“ szerkesztőjének (de már a mostani tollharez kitörése után) 500 forintot kölcsönözött; Pompéry Jánosnak a „Pesti Napló“ ujdondásának pedig az életbiztosító osztálynál hivatalt ígért, miért is ő hazafui (!) kötelességének tartja, az igazgatóság hibáit legyezgetni s azokat kik ellene felszólalnak hazafitlansággal vádolni stb. stb. Okos ember érte hogy így cselekszik; de hazafiságát kissé rekedtebb hangon hirdesse. Mert bizony szomorú dolog volna hazafiságot Pompéry Jánostól tanulni.

A magyar biztosító társaság irányában tapasztaltatott általános rokonszenvet, nagyon lehangolta az igazgatóság azáltal is, hogy a nyilvánosság útját, minden közintézet legsikeresebb ellenőret, lassanként magától eltaszítá, s helyette a legtítkolodzóbb rendszert fogadá

el. Eleinte sok tisztelt hazafi, s én is mint a társaság hivatalnoka, sok buzdító és felvilágosító czikket irtunk a lapokba; az üzlet eredményét, a kedvező eseményeket koronként közlöttem. Ez nem tetszett az igazgatóságnak, s azért hivatalosan megparancsolá a tisztviselőknek és ügynököknek, hogy az üzletről s a társaság dolgairól nyomtatásban semmit se közöljenek, hanem ha irni akarnak, munkáikat terjesszék előbb az igazgatóság elibe. E pillanattól fogva egy sort sem irtam többé, mert az igazgatóság gépévé nem akartam magamat lealacsonyítani, s minthogy meggyőződésemet nem követhetém, inkább semmit sem irtam. Így tettek mások is, s azért az utóbbi hónapokban a társaság működéséről, az üzlet eredményéről semmit sem tudhatott meg a nagy közönség. Igaz, hogy az igazgatók kereskedők, s a kereskedők éltető levegője a titkolódzás. Meg is hiszem, hogy nem volna tanácsos minden kereskedőre nézve könyvébe másokat bepillantani engedni, mert így a képzelt hitel könnyen légbe röpülhetne. Az is bizonyos, hogy csak ez uton történhetik az meg, mit minap a hivatalos ujságban olvastam, hogy egy pesti kalapkereskedő, ki 4000 forint tőkével kezdé meg működését, 3 év után 70000 forint passivummal mondott csődöt. De hogy egy közintézet igazgatósága, mely mások pénzét kezeli, a titkolódzási rendszert fogadja el, ez nem sok bizalmat önthet a társulat kormányához, s azt hiszem, hogy egy közbizalmat nem nélkülözhető intézetnek őszinteség és nyilvánosság az éltető levegője, nem pedig a sötétben botorkáló titkolódzás.

A magyar biztosító társaság mult évi nyers jövedelme tehát az igazgatóság fonák intézkedései követ-

keztében fényes eredménynek épen nem mondható; de még inkább letörpül az, ha a mérlegben kimutatott tiszta üzleti nyereséget vesszük bonczkés alá.

A mult évi mérleget nagy vajadások közt az igazgatóság elvégre elkészítette, mert mint hallom a közgyűlést május 30-kára össze akarja hívni; de furesa historiája van ezen mérleg készítésnek. Eleinte Lévai vezénylő igazgató csak a lefolyt biztosításokból begyűlt díjsummát akarta venni jövedelemnek, mi bizonyosan legszebb lett volna; csak az a baj, hogy e nemű díjak mintegy 185000 forintra, ellenben magok a károk több mint 400000 forintra, s így a kiadás az ügynöki provisiókkal, tisztii fizetésekkel, viszonbiztosítási díjakkal, házbérrel, bélyeggel, stb. 700000 forintra rugván, a deficit nagyon tetemes lett volna. Más módhoz kellett tehát folyamodni, miután az igazgatóságra nézve, valam üzleti tiszta nyereségnek kimutatása életkérdéssé vált. A jövedelmet quotientekkel kellett szaporítani, azaz például ha valaki egy tárgyat mult évi julius 1-ső napján egy évre 300000 forintban biztosította, s ezért 3000 frt. díjt fizetett, e díjnak fele már tiszta jövedelmül vétetett fel, minthogy a biztosítási időből 6 hónap (t. i. 1858 december 31-ig) már lefolyt, a nélkül, hogy a tárgy leégett volna. Igaz, hogy e fele díj is jövedelem, csak hogy nem bizonyos jövedelem, mert ha a tárgy az első félévben még le nem égett, leéghet a második félévben, mely esetre a helyett hogy a társaságnak az első félév-ből 1500 forint jövedelme lenne, másik félévben ugyanazon biztosított tárgy után 300000 forint kárt szenvedhet. Az ily quotiensi jövedelem tehát nagyon kétséges jövedelem, de miután a mérleg elkészítésében e módot

más biztosító társulatok is követik, az eljárás ellen nem szólok, hanem lássuk a dolog további vajadását.

Nyereséget tehát csak quotientek segédelmével lehet kimutatni, ugyde Lévai vezénylő igazgatónak s az egész tisztelt igazgatóságnak csak most jutott eszébe, hogy nincsen Quotient könyv, melyet mindjárt az üzlet kezdetével életbe kellett volna léptetni, hogy a munka pontos legyen. Nosza rögtön fogadtak fel egy csapat gyakornokot, s nyakra főre keserves izzadság közt kiszámíták a quotienteket, s úgy találták, hogy ezekkel együtt az 1858-ki jövedelem mintegy 500000 forintra rug, a többi 700000 forint pedig jövő évekre a díjtartalékhoz sorozandó. E jövedelemhez járul még a részvényi alaptőkének a 600000 forintnak kamatja, majd a viszonzbiztosító idegen társulatok által fizetett provisiók, stb. Már most a kiadásokat kellett a bevétellel mérlegezni, de hiába a viszonzbiztosításnál tisztán 80000 forintot fecsérelt el az igazgatóság, a károk liquidatiojánál is a biztosítási feltételeknél fogva, mint fentebb láttuk, ezeket meggazdálkodhatott volna; s ha jobban felvigyáz, nem kellett volna nem használható nyomtatványokért (pedig nem mind a magyar czimer miatt váltak haszonvehetlenné) mintegy 14000 forintot kidobni. E véletlenségek miatt bizony quotientek szerint sem akart tiszta nyereség mutatkozni.

Mit volt hát mit tenni; új fölfedezés történt, miből más biztosító társulatok is, melyek eddig ez utat nem követték, tanulhatnak. Ugyanis a tisztelt igazgatóság nem csupán a jövedelmet szaporító quotientek által, hanem a kiadásokat is leszállította quotiensi számítás szerint, s így véres verejtek közt 60000 forint tiszta üzleti nyere-

séget kimutatni szerencsés, beletudván az alaptőke s más pénzek kamatoztatását, mely tavaly 32500 forintra rugott.

Ezen quotienti költség-leszállítás pedig oly módon történik, hogy például tavaly a tiszti fizetések mintegy 47000 forintra menvén, az igazgatóság nem vesz fel kiadásban 47000 forintot, hanem mivel ezen tisztviselőség összesen 1200000 forintot keresett, de ebből csak 500000 forintot vétethetett fel évi jövedelmül, a tiszti fizetés is ez arányba tétetik ki kiadásnak. Bizony pedig tisztelet, becsület, de igazság is, ez már nem megyen. Mert ha a jövedelmet lehet is szaporítani quotientek által, azon tekintből, mivel még lehet remény, hogy e jövedelmek a biztosítás további idejére is jövedelmeknek maradnak; de a már megtörtént kiadások örökké kiadások lesznek, s nem lehet reményleni, hogy ezek jövőben visszakerülnek.

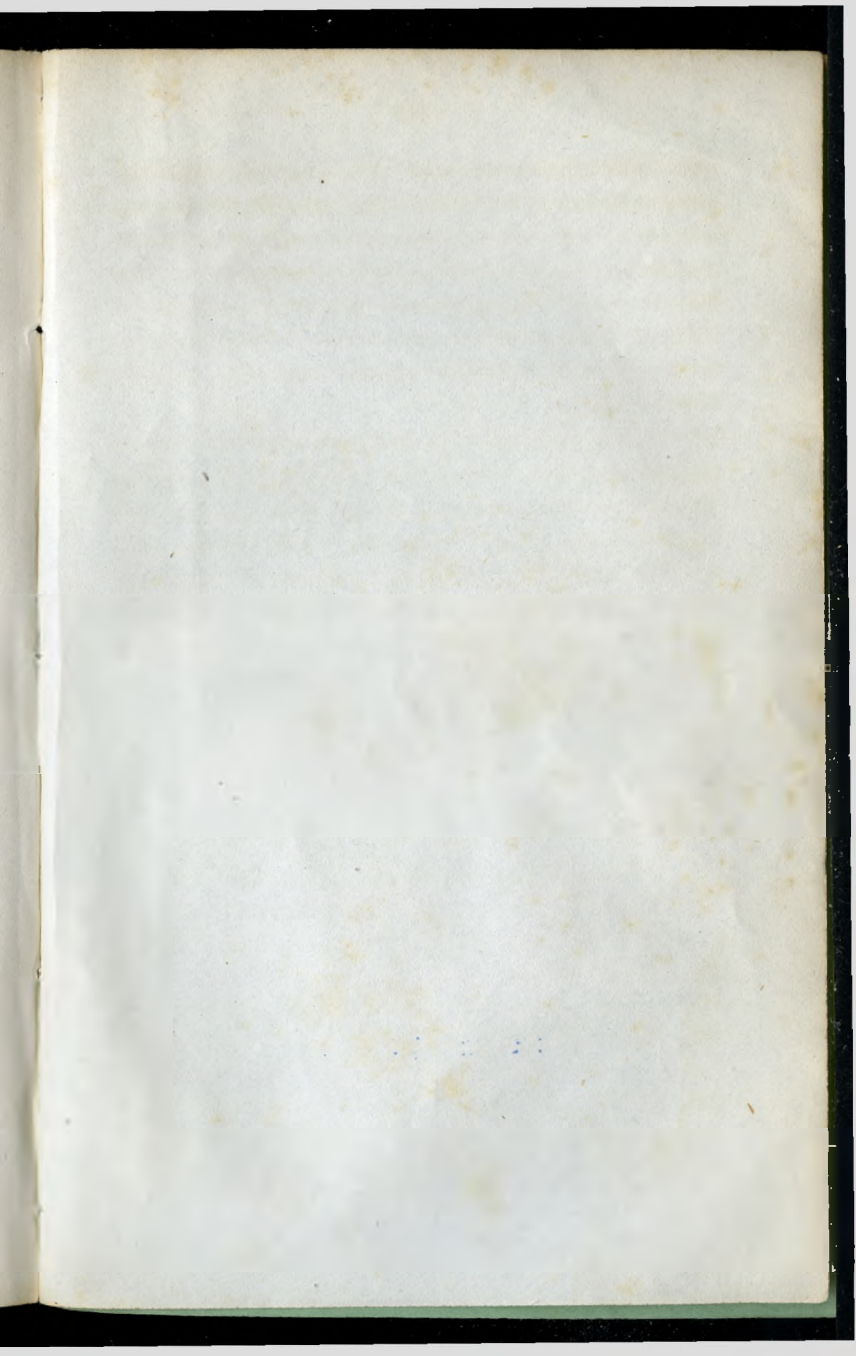
E mérlegszámla által kimutatott 60000 forintnyi tiszta nyereségből az alapszabályok szerint a tartalék-tőke kap 25%, azaz 15000 ft.; a jegosztályi tartalék 10%, azaz 6000 ft.; az alelnök mint az igazgatóság elnöke, Hajós József ur, 3%, azaz 1800 ft.; a többi négy igazgató Frölich Frigyes, Manno István, Koppély Frigyes és Ullmann Károly egyenkén 1%, azaz 300 f.; Lévai Henrik vezénylő igazgató rendes 5600 f. fizetésén felül 2%, azaz 1200 f., az összes tisztviselőikar 4%, azaz 2400 forintot; minden részvény után (3000 részvény van) osztalékul 8 forint hozatik indítványba, s így összesen 24,000 forint! a megmaradt 7200 forintot hova akarja az igazgatóság fordítani, nem tudom. E szerint minden részvény után befizetett 200 forint után 8 forint járna osztalékban, azaz 4%, mi va-

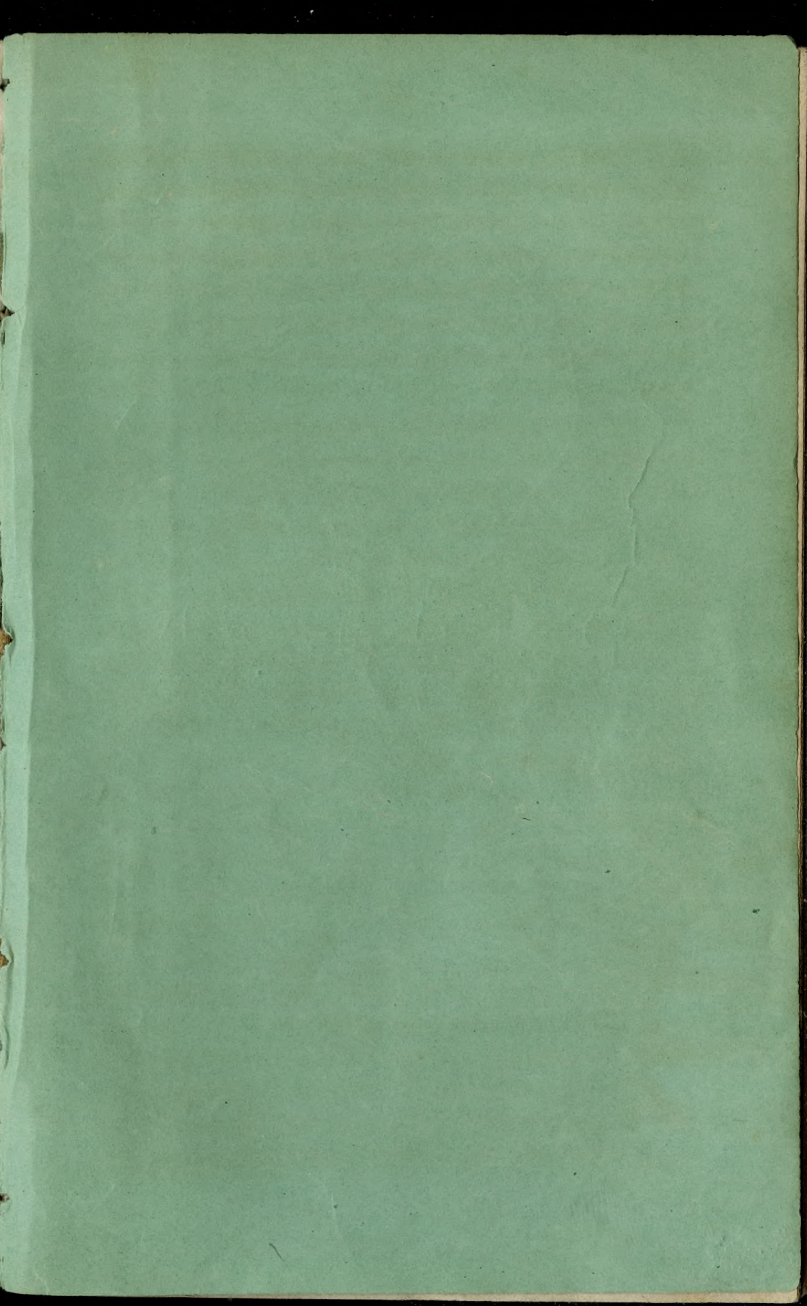
lóban annyi dicsekedés után igen kisszerű eredmény, pedig tudtomra a 60,0000 forint nyereségből is nincs lehuzva a mult évre fizetendő adóösszeveg, melyet bizony meg kell fizetni, s e terhet a jövő év rovására nem lehet hagyni; azon összeveg sincsen lehuzva, melyeket az igazgatóságna ki kellett volna fizetni, de nem fizette, és melyek még birói ítéletre várnak, mint saját szegény követeléseim.

Ezeket akartam én elmondani a magyar biztosító társulat ügyében, s reményilem, hogy e keserű harezna jövő évekre édes gyümölese leend, mert már addig is maga az igazgatóság és választmány több általam megrott visszaélést megigazított; a megmaradt hiányokat pedig majd a részvényesek megtudandják orvosolni. S ha most sokan ezen fellépésemért követ dobálnak reám valamint ügybarátimra is, jövend idő, midőn szívesen megbocsátanak!



DE BALLAGI GEZA.





Ára: 50 uj kr.

